

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

GEDIMINAS NAVICKAS
II kurso studentas

**ES ANTITERORISTINĖS POLITIKOS EVOLIUCIJA TERORIZMO
GRĖSMIŲ TRANSFORMACIJOS KONTEKSTE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. E. Račius

Vilnius, 2007

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....

.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

.....

(data)

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas *ES ANTITERORISTINĖS
POLITIKOS EVOLIUCIJA TERORIZMO GRĖSMIŲ TRANSFORMACIJOS
KONTEKSTE* yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nedaro nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nenurodyti darbe.
4. Pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gediminas Navickas

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Navickas G. ES antiteroristinės politikos evoliucija terorizmo grėsmių transformacijos kontekste: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas/ VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Dr. E. Račius.- V., 2007.- 65p.

Reikšminiai žodžiai: terorizmas, džihadinis terorizmas, terorizmo transformacija, antiteroristinė politika, kova su terorizmu, ES, Europos musulmonų bendruomenės, teisminis bendradarbiavimas, kovos su terorizmu mechanizmas, antiteroristinės priemonės, radikalėjimas, rekrutavimas.

Šiame darbe nagrinėjama ES antiteroristinė politika 2001 - 2006 metais. Taip pat analizuojamos Europos musulmonų bendruomenės radikalėjimo tendencijos, įtakojančios džihadinio terorizmo plitimą Europoje.

Atsižvelgiant į faktą, kad kova su terorizmu iki šiol išliko nacionalinių valstybių kompetencijos rėmuose, analizuojama, kaip po pastarųjų metų teroristinių išpuolių vystosi bendra ES antiteroristinė politika. ES atsakas į augančią terorizmo grėsmę Europoje tiriamas plačiame kontekste. Apžvelgiama ES teisinės bazės kūrimasis. Nagrinėjamas institucinis kovos su terorizmu mechanizmas. Dėmesys skiriamas praktiniam antiteroristinių priemonių įgyvendinimui. Galiausiai visapusiškai įvertinus ES antiteroristinės politikos evoliuciją, kvestionuojamas ES kovos su terorizmu taikomų metodų adekvatumas šiandien egzistuojančioms džihadinio terorizmo priežastims.

Turinys

Įvadas	6
1. Terorizmo grėsmių transformacija.....	9
2. Terorizmo grėsmė Europai.....	12
3. Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimą skatinantys veiksniai.....	15
3.1. Musulmonų bendruomenių Europoje apžvalga.....	15
3.2. Integracinės politikos iššūkiai.....	18
3.3. Radikalių islamo pamokslininkų įtaka.....	19
3.4. Radikalų islamą propaguojančių judėjimų faktorius	21
3.5. Džihado kultūros iškilimas	23
3.6. Al – Qaidos veikla Europoje	25
3.7. Tarptautinių konfliktų įtaka.....	26
4. ES antiteroristinės politikos evoliucija.....	28
4.1. Kovos su terorizmu teisinės bazės vystymasis	31
4.1.1. 9/11 poveikis.....	31
4.1.2. Madrido teroristinių išpuolių pasekmės.....	32
4.1.3. Londono atakų poveikis	32
4.2. ES kovos su terorizmu mechanizmas.....	33
5. Pagrindinių antiteroristinių priemonių įgyvendinimo analizė.....	39
5.1. ES kova su rekrutavimu.....	39
5.2. Teroristų finansavimo problemos sprendimas.....	42
5.3. Teisminių institucijų bendradarbiavimas.....	44
5.4. Dalinimasis žvalgybine informacija.....	47
6. ES antiteroristinės politikos trūkumai.....	49
Išvados	54
Literatūros sąrašas.....	57
Summary.....	63

Įvadas

Terorizmas yra viena pagrindinių pastarųjų metų grėsmių ne tik valstybių nacionaliniam saugumui, bet ir visai pasaulio bendruomenei. Šis fenomenas egzistuoja bent porą tūkstantmečių. Tačiau tik 2001 metų teroristiniai išpuoliai JAV, nušviesti televizijos kanalų tiesioginiame eteri, daugeliui žmonių atskleidė šios prievartos formos destruktines galimybes. Šis įvykis tapo lemtingas terorizmo studijoms, kurios iš siauro akademikų ir specialiųjų tarnybų akiračio tapo visuotinio susidomėjimo objektu. Kartu ši data simbolizavo naują terorizmo transformacijos etapą, kuris paskatino valstybes, visų pirma JAV, inicijuoti antiteroristinę kampaniją. Būtent pastarųjų metų terorizmo ir kovos su šiuo fenomenu sandūroje galima stebėti terorizmo grėsmių transformaciją, kurios padarinius pajuto ir ES valstybės.

Anksčiau buvusias aktyvias ir iki šiol tebeveikiančias teroristines organizacijas, besivadovaujančias nacionalistiniais tikslais, kraštutinės dešinės ar kairės ideologijomis, nustelbė radikalaus islamo motyvuojami teroristai. Šiandien šis terorizmo tipas, ekspertų įvardintas džihadiniu terorizmu, – yra pagrindinis ES antiteroristinės politikos taikiny.

2004 m. Madrido ir 2005 m. Londono teroristiniai išpuoliai patvirtino terorizmo ekspertų prognozes, kad Europa yra džihadinio terorizmo užuovėja ir išpuolių įgyvendinimas ES teritorijoje yra laiko klausimas. Esmine priežastimi funkcionuoti džihadiniam terorizmui ES tapo žmoniškieji ištekliai. Būtent Europoje šiuo metu galima stebėti itin aktyvias teroristų rekrutavimo ir radikalėjimo tendencijas. Šių procesų taikiniu tapo Europoje gyvenantys musulmonų bendruomenių nariai, kurie nėra adaptavęsi ir integravęsi į ES valstybių sociokultūrinį gyvenimą. Tiesa, šie asmenys sudaro tik mažą dalį ES musulmonų bendruomenių, tačiau būtent jie dominuoja viešajame diskurse.

Šiandieniniame kontekste, kuomet teroristų veikla yra vykdoma įvairiose ES valstybėse, jie laisvai juda ES teritorijoje bei naudojami kitais ES teikiamais privalumais, iškilio būtinybė formuoti bendrą ES antiteroristinę politiką. Pastebėtina, kad nacionalinio saugumo užtikrinimas iki šiol išlieka valstybių narių kompetencijoje. Todėl bandymas kurti bendrą kovos su terorizmu politiką yra naujas iššūkis ES valstybėms. Kartu ES antiteroristinės politikos formavimas yra viena dinamiškiausių sričių. Būtent šis aspektas pagrindžia ES kovos su terorizmu aktualumą. Žinant, kad

tik adekvačių antiteroristinių metodų taikymas gali sulaikyti terorizmą, darbe nagrinėjamas ES atsakas į pastarųjų metų džihadinio terorizmo keliamas grėsmes Europoje.

Terorizmas magistro darbe suprantamas, kaip nevalstybinių veikėjų naudojama prievarta ar grasinimas ja, nukreipta prieš civilius ar nekovojančius asmenis, siekiant politinių, ideologinių tikslų. ES po 2001 m. išpuolių priėmė bendrą terorizmo apibrėžimą, kuris skamba taip: *Terorizmas - tyčinės veikos, galinčios padaryti didelę žalą šaliai arba tarptautinei organizacijai, siekiant įbauginti gyventojus arba neleistinai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokius nors veiksmus ar nuo jų susilaikyti arba destabilizuoti ar sunaikinti pagrindinius valstybės institutus ar tarptautinę organizaciją*¹.

Magistro darbo objektas - ES antiteroristinė politika. Jos analizei yra skiriamas pagrindinis dėmesys. Tuo pačiu siekiant visapusiškos analizės įvertinami ir procesai vykstantys Europos musulmonų bendruomenėse.

Darbo tikslas – išnagrinėti bendros ES antiteroristinės politikos formavimąsi 2001 – 2006 metais, įvertinant taikomų kovos su terorizmu priemonių pagrįstumą bei jų sėkmingumą. Šiam tikslui įgyvendinti iškelti šie uždaviniai :

1. apibrėžti džihadinio terorizmo keliamų grėsmių transformaciją šiandieniname pasaulyje;
2. nustatyti, kas sąlygoja musulmonų bendruomenių radikalėjimo tendencijas;
3. iširti ES antiteroristinės politikos evoliuciją ir taip atskleisti esminius jos aspektus, siekiant atsakyti į klausimą, ar ES kovos su terorizmu politika yra preventyvaus pobūdžio;
4. išnagrinėti ES institucinį kovos su terorizmu mechanizmą, įvertinant, ar ES kova su terorizmu yra sėkmingai koordinuojama ES lygmeniu;
5. išnagrinėti esminių ES antiteroristinių priemonių praktinį pritaikymą;
6. galiausiai įvertinti, ar ES antiteroristinė politika yra adekvati ir ar tinkamai reaguojama į ES musulmonų bendruomenių radikalėjimo tendencijas, atsakant ar ES kova su terorizmu akcentuoja tinkamų priemonių taikymą.

¹ Eurlex, “2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su terorizmu.” 2002. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:LT:NOT>> [Žiūrėta 2007 05 20].

Darbo hipotezė – ES kovos su terorizmu politika yra įgyvendinama pernelyg lėtai, jos taikymas yra komplikuoatas, o jos akcentuojami metodai yra neadekvatūs šiandieniniam terorizmui. Visa tai nulemia antiteroristinės politikos reaktyvų, o ne preventyvų pobūdį.

Magistro darbo struktūra atspindi iškeltų uždavinių seką. Pirmoje dalyje trumpai pristatoma terorizmo transformacijos svarbiausi aspektai ir džihadinio terorizmo grėsmės ES. Antroje analizuojama musulmonų bendruomenių radikalėjimą skatinantys veiksniai. Trečiojoje dalyje nagrinėjama ES antiteroristinės politikos evoliucija, pristatomas kovos su terorizmu teisinės bazės vystymasis, nagrinėjamos antiteroristinio mechanizmo funkcionavimo ypatybės bei tiriamas konkrečių antiteroristinių priemonių įgyvendinimas praktikoje. Paskutinėje dalyje, atsižvelgus į tyrimo rezultatus, pabrėžiamos ES antiteroristinės politikos spragos.

Magistro darbe naudojami turinio analizės ir aprašomasis analitinis metodai. Literatūros sąrašą galima skaidyti į kelias dalis. Pirmąją dalį sudaro svarbiausi ES teisiniai dokumentai, reglamentuojantys kovą su terorizmu. Prie jų priskirtinos Europos saugumo strategija, Kovos su terorizmu strategija, kitos strategijos, nukreiptos į konkrečių antiteroristinių priemonių užtikrinimą. Prie šių šaltinių paminėtini kiti ES dokumentai, pasiūlymai, iniciatyvos bei ES oficialių pareigūnų pasisakymai. Kita literatūros dalis yra terorizmo ekspertų veikalai. Remiamasi Bruce Hofmano knyga „Inside Terrorism“, Petter Nesserr straipsniais, Paul Wilkinson darbais. Nemažai darbe naudojamų straipsnių publikuojama Tarptautinio kovos su terorizmu instituto tinklapyje (<http://www.ict.org.il/>). Kita grupė literatūros yra publikuojama ES „think tankų“: „Centre for European Reform“, „Centre for European Policy Studies“, „Institute for Security Studies“. Taip pat paminėtini musulmonų bendruomenės analizuojantys autoriai O. Roy, M. Radu, L. Vidino, ir G. Kepel. Pastebėtina, kad dauguma nurodytos literatūros kreipia dėmesį vien į ES antiteroristinės politikos bendradarbiavimo aspektus. Tačiau pasigendama gilesnio požiūrio, ar dabartinė antiteroristinė politika evoliucionuoja teisinga linkme. Taip pat nagrinėjant kovą su terorizmu dažnai nuošalyje paliekamas ES musulmonų bendruomenių klausimas. Tai sąlygoja, kad kova su terorizmu yra analizuojama siaurame kontekste, taip neįvertinant svarbaus antiteroristinės politikos dėmens. Taigi šiame magistro darbe skiriamas dėmesys ne tik bendros ES antiteroristinės politikos vystymuisi instituciniame kontekste, tačiau įvertinama jos įtaka Europos musulmonų

bendruomenėms. Taip siekiama įvertinti ES antiteroristinės politikos evoliuciją platesniame kontekste.

1. Terorizmo grėsmių transformacija

Analizuojant kaip susiformavo šiandieninės terorizmo grėsmės Europos valstybėms, tikslinga apžvelgti paskutinio dešimtmečio svarbiausius terorizmo transformacijos aspektus. Pastaraisiais metais išryškėjo naujo pobūdžio teroristų taikiniai, motyvacija ir priešininkai. Jei anksčiau teroristinės organizacijos nepasižymėjo išradingumu ir naudojo tradicinę taktiką, dažnai nukopijuotą nuo kitų teroristinių organizacijų, tai šiandienos teroristinių organizacijų veiklos požymiu tapo novatoriškas veikimo būdas, kuris gali būti nukreiptas prieš skirtingo pobūdžio taikinius. Būtent dėl šių priežasčių, pastarųjų metų teroristiniai aktai vis dažniau įvardinami “naujojo terorizmo” terminu². Nors galima ginčytis dėl tokios terminologijos, akivaizdu, kad terorizmas pastaraisiais metais evoliucionavo ne tik kiekybiniais, bet ir kokybiniais veiklos parametrais. Pristatant terorizmo transformaciją pastaraisiais dešimtmečiais išskirtiną šios tendencijos :

1. Teroristai tapo pajėgūs įgyvendinti globalaus pobūdžio kampanijas,
2. dalis teroristinių organizacijų sukūrė naują veiklos organizavimo metodą,
3. terorizmas tapo orientuotas į ženklų aukų skaičių,
4. teroristai efektyviai išnaudoja naujas komunikacines technologijas,
5. teroristinės organizacijos sukūrė naujus išteklių šaltinius,
6. teroristai įgyvendina strateginius tikslus.

Pastarųjų metų teroristiniai išpuoliai patvirtino, kad vienas esminių šiuolaikinio terorizmo pamatų yra tarptautinis jo pobūdis. Dabartinių teroristinių organizacijų strategija yra globalaus pobūdžio. Jų sėkmingos veiklos garantas - plataus masto tarptautinis tinklas. Kaip pavyzdys dažnai pateikiama “Al Qaidos” teroristinė organizacija, kurios ryšiai apima net 60 valstybių, o operacijos vykdomos apie 20. Kaip nurodo Bruce Hoffman, apie 18 000 individų, dalyvavusių “Al Qaidos” parengimų stovyklose Afganistane 1996 – 2001 metais šiandien yra išsibarstę per 60

² Doron Zimmermann, Andreas Wenger, “The Transformation of Terrorism: International Relations and Security Network.” 2003. <http://www.ciaonet.org/book/zid02/zid02_05.pdf> 9- 23. [Žiūrėta 2006 12 10].

valstybių³. Šie įspūdingi skaičiai patvirtina, kad tam tikrame regione susikūrusios teroristinės organizacijos, nebėra priklausomos nuo vietinės paramos.

Kita itin ryški tendencija yra naujas veiklos organizavimo būdas. Teroristinės grupės, siekdamos išlikti veiksmingos ir saugios, transformavosi į mažas kuopas, sudarydamos tam tikrą voratinklį. Tokiose grupėse egzistuoja funkcijų pasidalijimas, kuriose individų rekrutavimu, apmokymais, žvalgyba, planavimu, logistika, finansais ar propaganda rūpinasi skirtingos grupės.

Naujos kartos teroristinės grupuotės keičia anksčiau taikytą piramidinę, hierarchiškai sustyguotą organizacinę struktūrą į beformį, plataus dalyvavimo judėjimą. O jų veiklos įgyvendinimas pagrįstas linijiniu modeliu, kuomet atsakomybė pasidalijama tolygiai⁴. Tokio lygio organizacijos funkcionavimas pagrįstas kolektyvine vizija ir bendra vertybių sistema.

Išsiskirstymas į smulkias grupes padidina šansus išlikti nepastebėtoms žvalgybų prieš atliekant atakas. Be to, aptikus ir sunaikinus vieną teroristų grupelę, visas tinklas sugebės prisitaikyti persigrupuodamas, suformuodamas naują vadavietę, pakeisdamas geografinę vietą, taktiką. Tokiu būdu vėl susikurs naujas voratinklis, pajėgus organizuoti išpuolius.

Terorizmo transformacija išsiskiria itin ženkliu aukų didėjimo skaičiumi. Jei ankstesnių teroristinių atakų tikslas visų pirma buvo išskirtinai tik psichologinis atakos pobūdis, o aukų skaičius ne toks reikšmingas, tai šiandieniniai teroristai yra suinteresuoti kuo didesne civilių gyventojų žūtimi. Taip pat jei anksčiau prioritetas buvo teikiamas valstybės pareigūnų egzekucijai, tai šiandien pirminiu taikiniu yra civiliai gyventojai. Kol kas tik rugsėjo 11 dienos (toliau 9/11) atakos pasižymėjo precedento neturinčiu aukų skaičiumi. Tačiau kaip atskleidžia nepavykę teroristų mėginimai tokių analogiškų atakų buvo daugiau⁵. Žinant šį dabartinio terorizmo aspektą akivaizdu, kad pasekmės būtų sunkiai prognozuojamos teroristams panaudojus nekonvencinę ginkluotę.

Nepaisant terorizmo analitikų prognozių, kad ateityje stiprės atakos nukreiptos prieš prekybą, paslaugų sferą, telekomunikacijas⁶, tokius teroristų tikslus reikėtų vertinti veikia kaip antrinį tikslą, kadangi esminiu terorizmo strategijos elementu

³ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*, 2006 < <http://www.ciaonet.org/book/hoffman001/index.html> > 284. [Žiūrėta 2006 10 12].

⁴ Zimmermann, Wenger, 36-38p.

⁵ Hoffman, 258-260.

⁶ Fred R. Schreier "Transnational Terrorism: The Newest Mutation in the Forms of Warfare", <www.ciaonet.org/wps/wit02/wit02e.pdf> [Žiūrėta 2006 10 12].

išlieka psichologinis atakos pobūdis, tuo tarpu minėtų taikinių pažeidžiamumas išryškėja tik ilguoju laikotarpiu.

Šiandieninės technologinės galimybės yra tikras “aukso amžius” teroristinėms organizacijoms. Šiuolaikinių komunikacijos kanalų išnaudojimas yra esminė terorizmo fenomeno tvirtumo priežastis. Tai slypi pačioje terorizmo prigimtyje, kurios svarbiausias tikslas yra žinios perdavimas auditorijai. Psichologinis terorizmo efektas, kuriuo siekiama destabilizuoti tam tikrą visuomenę neįsivaizduojamas be komunikavimo proceso. Juk būtent kai Palestinos, žydų teroristinės grupuotės pradėjo įsisavinti, kad esminė jų teroristinės veiklos sėkmės prielaida yra žinios perdavimas kuo platesnei auditorijai, jiems iš dalies pavyko pasiekti savo tikslus⁷. Šiandienos teroristinėms grupuotėms mediatizacijos procesas, pasaulio kaip “globalaus kaimo” suvokimas, internetas yra esminis sėkmingos veiklos pagrindas. Dabartinis teroristų ir žiniasklaidos simbiozinis ryšys, sunkiai kontroliuojamas veiklos propagavimas internete užtikrina teroristų gyvybinius interesus. Prie terorizmo sustiprėjimo ženkliai prisidėjo modernios technologijos, palengvinančios tarpusavio bendradarbiavimą bei užtikrinančios efektyvų teroristų propagandos įgyvendinimą.

Teroristinių organizacijų veiklos efektyvumas taip pat priklauso ir nuo finansinių išteklių. Šiuo aspektu dabar aktyviai veikiančios struktūros, nepaisant tarptautinių pastangų išaldyti su teroristine veikla susijusius finansinius išteklius, užsitikrina pajamų šaltinį investuodamos, užsiimdamos narkotikų prekyba, išnaudodamos diasporų aukas, įvairius labdaros fondus. Tradiciškai įvairios organizacijos Šaltojo karo metu buvo finansuojamos, siekiant išlaikyti tam tikrą įtaką ar turėti įtakos agentų regione. Kaip taisyklė buvo vadovaujamosi prieš priešą rėmimu. Tokia ydinga praktika, kuri, kaip dabar žinoma, atsiliepė ir prieš valstybes, deklaruojančias kovą su terorizmu. Vis dėlto tai leido dalinai kontroliuoti tokių marginalų veiklą ir disponuoti bent minimalia žvalgybine informacija. Nykstant tokiai praktikai, sumažėjo ir rėmėjų įtaka tokiems judėjimams.

Nepaisant fakto, kad teroristinius aktus visada lydėjo brutalūs veiklos metodai, ir atitinkama auditorijos reakcija, iki pastarųjų metų buvo sunku įsivaizduoti, kad teroristinės grupuotės galėtų vaidinti reikšmingą vaidmenį, formuojant suverenių valstybių politiką. Šiandieninė teroristų veikla įrodo, kad jie sugeba ne tik išprovokuoti atakuojamų valstybių visuomenės reakciją, tačiau yra pajėgūs

⁷ Hoffman, 70-74.

įgyvendinti strateginius interesus. Puikiausias to pavyzdys yra įtaka JAV politikai, kuri buvo priversta radikaliai keisti užsienio politikos kursą, vyriausybės organizaciją. Šiuo metu galima stebėti teroristinių grupuočių įtaką besivystantiems procesams Irake, bei koalicinėms vyriausybėms. Kad panašaus pobūdžio pasekmės yra ne atsitiktinis teroristų laimėjimas, bet kruopščiai suplanuotas planas, atskleidžia ir teroristinių organizacijų tinklalapiuose dar 2003m. publikuotas straipsnis pavadinimu “Jihadi Iraq, Hopes and Dangers”⁸, kuris buvo skirtas situacijai Irake ir kelių Europos valstybių, ištraukusių į šį karą, analizei. Šiame leidinyje buvo konstatuota, kad Ispanija prieš artėjančius rinkimus yra silpniausia grandis, ir kad jos kaip taikinio pasirinkimas galės atnešti laukiamų rezultatų – kariuomenės išvedimo⁹. Būtent tokia įvykių eiga ir susiklostė. Tai yra tik vienas pavyzdys, atskleidžiantis kaip sėkmingai teroristai sugeba įgyvendinti tikslus, kurie nuosekliai planuojami.

Visi išvardinti bruožai patvirtina, kad terorizmas pastaraisiais metais patyrė esminę transformaciją. Akivaizdu, kad teroristai yra novatoriški, išnaudoja visas modernias technologijas, sugeba prisitaikyti prie kintančios situacijos.

2. Terorizmo grėsmė Europai

Pastaraisiais metais su pakitusiomis terorizmo grėsmėmis susidūrė ir ES. ES valstybės narės net ir praeityje turėjusios antiteroristinės kovos patirties su lokaliomis teroristinėmis organizacijomis ETA, IRA, Raudonosiomis brigadomis, šiandien yra priverstos radikaliai keisti savo kovos su terorizmu veikimo metodus. Nepaisant “tradicinių” teroristinių organizacijų egzistavimo kai kuriose ES valstybėse, šiuo metu pagrindinis dėmesys skiriamas kovai džihadiniu terorizmu. Dėl pakitusio teroristų veikimo braižo valstybės narės nesugeba užtikrinti saugumo ir yra priverstos atsisakyti vienašališko saugumo užtikrinimo.

Nepaisant ankstesnio terorizmo fenomeno egzistavimo Europoje, tik po 9/11 terorizmas ES buvo suprastas kaip prioritėtinė ES veikimo sritis. Kaip atskleidė po Niujorke ir Vašingtone įvykdytų teroristinių išpuolių sekę tyrimai, šiam teroristiniam

⁸ Norwegian Defence Research Establishment “ FFI Explains al-Qaida document.” 2004. <<http://www.mil.no/felles/ffi/start/article.jhtml?articleID=71589>> [Žiūrėta 2007 04 20].

⁹ Reuven Paz, “From Madrid to London: Al –Qaeda Exports the War in Iraq to Europe.” Institute for Counter – Terrorism, 2005. < <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=538>>. [Žiūrėta 2007 01 10].

aktui Ispanija ir Vokietija pasitarnavo kaip pagrindinės teroristų planavimo ir logistikos bazės. Taip pat nemažai asmenų, pateikus kaltinimus prisidėjus prie teroristinių aktų planavimo sulaikyti Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Dž. Britanijoje. Europos teroristinių tinklų tyrimas suteikė prielaidų teigti, kad Europa tapo radikalų islamą išpažįstančių teroristų užuovėja. Pastarųjų metų teroristiniai išpuoliai Madride ir Londone patvirtino, kad terorizmas – viena pagrindinių Europos saugumo grėsmių.

Nepaisant, kad pavienėse ES valstybėse išliko aktualios ir kitomis ideologijomis besiremiančių teroristinių organizacijų (kurios apibūdinamos etnonacionalitinėmis, separatistinėmis, anarchistinėmis, priklausančios kraštutinės dešinės ar kairės judėjimams), pagrindinis dėmesys šiuo metu yra skiriamas džihadiniam terorizmui. Kaip atskleidžia Europolo pateikta 2006 metų ES terorizmo apžvalga*, 2006 metais ES buvo įvykdyti 498 teroristiniai išpuoliai. Tačiau dauguma jų buvo planuota tik siekiant sukelti minimalius materialinius nuostolius, vengiant žmonių aukų. Ir nepaisant, kad džihadiniam terorizmui priskiriamas tik vienas išpuolis Vokietijoje, pastebėtina, kad 2006 m. iš visų suimtų individų, įtariamų įsitraukus į teroristinę veiklą (746), pusė iš jų buvo susiję su džihadiniu terorizmu¹⁰. Tuo tarpu laikotarpyje tarp 2001 rugsėjo ir 2004 gruodžio Europoje buvo sulaikyta 700 asmenų įsitraukusių į Al Qaidos tinklą¹¹. Terorizmo grėsmės tikimybę patvirtinta ir JAV Valstybės departamento kasmetinė terorizmo ataskaita, kurioje pabrėžta, kad “teroristų veikla ir jų paramos tinklų egzistavimas Europoje kelia susirūpinimą”. Kartu pabrėžiama, kad pastangos nugalėti terorizmo grėsmę Europoje yra lėtos, dėl teisinių procedūrų, apsunkinančių teroristų persekiojimą¹².

Tokia statistika patvirtina realią džihadinio terorizmo grėsmę ES. Taip pat, kaip jau buvo minėta kitoje darbo dalyje, dabartinio terorizmo keliamas grėsmes sunku lyginti su “tradicinėmis” teroristinėmis organizacijomis, kurių veiklos tikslai nebuvo tokie pragaištingi. Akivaizdu, kad pagrindinis dėmesys kovoje su terorizmu ES yra skiriamas džihadiniam terorizmui, kurio grėsmė ES materializavosi Londono,

* apžvalga parodė bendras tendencijas, tačiau joje pateikiamus duomenis sunku vertinti kaip visiškai tikslius, kadangi apžvalga buvo sudaroma savanorišku valstybių narių bendradarbiavimo pagrindu. Tikėtina, kad dalis informacijos, susijusios su atliekamais tyrimais nebuvo pateikta.

¹⁰ Europol, “Te-SAT: EU Terrorism Situation and Trend Report 2007.”

2007. <<http://www.europol.europa.eu/publications/TE-SAT/TE-SAT2007.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 10]

¹¹ Paul Wilkinson, “International Terrorism: the Changing Threat and the EU’s Response”, Institute for Security studies, 2005, 16. <<http://www.iss.europa.eu/chaillet/chai84.pdf>> [Žiūrėta 2006 12 10].

¹² U.S. Department of State, “Country Reports on Terrorism 2006.” <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82732.htm>>. [Žiūrėta 2007 05 10].

Madrido teroristiniuose išpuoliuose. Taip pat itin didelį poveikį turėjo ir olandų menininko Theo van Gogh nužudymas, kuris taip pat vertinamas kaip teroristinis išpuolis ir buvo rengiamas panašiu principu kaip ir minėti teroristiniai išpuoliai¹³. Anot olandų žvalgybos, nustačiusios šį išpuolį organizavusią teroristinę “Hofstad” celę, Nyderlanduose tuo metu buvo apie 200 ekstremistų, linkusių į prievartą, ir apie 1200 juos palaikančių asmenų¹⁴. Visų šių išpuolių pasekmės patvirtino, kad ES veikia itin gerai išvystytas teroristinių organizacijų tinklas, vyksta efektyvus potencialių teroristų rekrutavimas. Anot olandų žvalgybos, teroristinių organizacijų ir celių tyrimai ES valstybėse narėse patvirtino, kad į teroristinę veiklą įsitraukę ne tik nepripažinti emigrantai, tačiau ir iš pažiūros sėkmingai gyvenantys Europoje gimę ir augę tų valstybių piliečiai¹⁵. Anot Norvegų gynybos tyrimų įstaigos, kuri atliko pastarųjų metų teroristų grupių, įvykdžiusių ar planavusių teroristinius išpuolius, analizės, dauguma jų dalyvių atitiko konkrečius kriterijus. Teroristinės celės susidėjo iš mažo skaičiaus musulmonų imigrantų (5-10 individai), kurių amžius svyravo tarp 20 –30. Dauguma jų buvo išeiviai iš Šiaurės Afrikos¹⁶. Kovos su terorizmu ekspertams didžiausią rūpestį kelia radikalaus islamo ekstremistų įsitraukimas į teroristinę veiklą Europoje. Didžioji dauguma tirtų teroristine veikla įtariamų asmenų atskleidė, kad radikalėjimo procesas vyko Europoje, nepriklausomai nuo to ar asmuo buvo imigrantas ar augęs Europoje.

Būtent ES valstybėse pastebimas tokių asmenų reislamizacijos procesas, kuomet ilgą laiką praleidęs asmuo Europoje, įsitraukia į radikalių islamistinių grupuočių veiklą. Šį tipišką atvejį iliustruoja ir 2007 m. balandžio mėnesį žiniasklaidoje pateikta nepavykusio teroristinio išpuolio Dž. Britanijoje analizė¹⁷.

Nepaisant fakto, kad dauguma tokių asmenų išpažįsta islamo religiją, jų tapatinimas su Europos musulmonų bendruomene yra klaidingas. Jų išpažįstamas radikalus islamas yra nepriimtinas didžiajai daugumai Europos musulmonų, kartu tai

¹³ Petter Nesser, “The Slaying of the Dutch Filmmaker : Religiously motivated violence or Islamist terrorism in the name of global jihad?” Norwegian Defence Research Establishment, 2005. <<http://rapporter.ffi.no/rapporter/2005/00376.pdf>> [Žiūrėta 2007 04 20].

¹⁴ Paul Wilkinson, 23.

¹⁵ Isaac Kfir, “Islamic extremism on the rise in Europe.” Institute for Counter – Terrorism, <www.ict.org.il> [Žiūrėta 2006 12 10].

¹⁶ Petter Nesser, “Profiles of Jihadist Terrorist in Europe.” Norwegian Armed Forces. <http://www.mil.no/multimedia/archive/00075/Profiles_of_Jihadist_75808a.pdf> [Žiūrėta 2006 12 10].

¹⁷ BBC News, “Fertiliser Bomb Plot.” 2007 05 09. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/uk/2007/fertiliser_bomb_plot/default.stm> [Žiūrėta 2007 05 09].

yra išnaudojama kaip priemonė jais manipuluoti. Taip pat radikalaus islamo pasekėjai ES sudaro mažą visos musulmonų bendruomenės dalį.

Vis dėlto tai, kad dalis Europos musulmonų bendruomenės narių yra įtraukiami į ekstremistinę veiklą kelia didelį susirūpinimą net tik ES kovos su terorizmu sistemai. Pastaraisiais metais Europoje reziduojantys ekstremistai yra rekrutuojami ne tik įgyvendinti teroristinius išpuolius Europoje, kituose žemynuose, tačiau įsitraukia ir į kovinius veiksmus Irake ir Afganistane, kituose “karštuosiuose” taškuose. Ši tendencija neišvengiamai reikalauja išnagrinėti, kodėl dalis ES valstybėse narėse gyvenančių asmenų yra įtraukiami į teroristinę veiklą, kaip yra įgyvendinamas šis mechanizmas. Ar galima stebėti Europos musulmonų radikalėjimo tendencijas? Šis klausimas yra itin reikšmingas, siekiant rasti į klausimą ar ES antiteroristinė politika taiko adekvačias antiteroristines priemones.

3. Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimą skatinantys veiksniai

Ankstesnėje magistro darbo dalyje išvardinti faktai prisidėjo prie vyraujančios nuomonės, kad džihadinio terorizmo plitimas Europoje yra įtakotas gausėjančios musulmonų bendruomenės. Vis dėlto tokia nuostata yra ydinga. Pagrindinis tokio mąstymo kaltininkas yra musulmonų bendruomenės kaip homogeniško darinio pateikimas. Reikia aiškiai skirti musulmonų bendruomenę ir jos radikalius elementus. Sutariama, kad tik maža bendruomenės dalis yra įsitraukusi į islamiškojo ekstremizmo judėjimus. Būtent šios grupės veikla dažnai pateikiama kaip visos musulmonų bendruomenės pozicijos išraiška. Toks klaidingas stereotipas yra nulemtas ir dėl minėtos grupės dominavimo viešajame diskurse. Siekiant pagrįsti šią poziciją reikia įvertinti esminius faktorius prisidedančius prie musulmonų bendruomenių radikalėjimo.

3.1. Musulmonų bendruomenės Europoje apžvalga

Teroristiniai išpuoliai Madride ir Londone, radikalių islamo organizacijų suaktyvėjimas Europos valstybėse prisidėjo formuojant nuomonę, kad terorizmo

iškilimas Vakarų Europoje visų pirma sietinas su didelėmis musulmonų bendruomenėmis.

Skirtingais skaičiavimais Europos valstybėse, neįskaičiuojant Turkijos ir Albanijos, musulmonų bendruomenė siekia 15 – 20 milijonų gyventojų. Šiuo metu islamas yra greičiausiai auganti Europos religija. Be to, prognozuojama, kad nemažėjant imigracijos tempams, įvertinus aukštą Europos musulmonų bendruomenės gimstamumo rodiklį, teigiama, kad iki 2025 metų Europos musulmonų bendruomenė padvigubės¹⁸. Šiuo metu musulmonų bendruomenė Austrijoje, Danijoje, Ispanijoje, Švedijoje per metus padidėja 7 proc.¹⁹. Tai pat verta atkreipti dėmesį, kad per metus į Vakarų Europą imigruoja apie vieną milijoną musulmonų imigrantų. Dabartiniai skaičiai taip pat atspindi faktą, kad musulmonai sudaro reikšmingą Europos valstybių populiacijos dalį – Austrijoje yra 4 % musulmonų, Belgijoje – 4%, Danijoje – 5%, Prancūzijoje – 9%, Vokietijoje – 3,6%, Olandijoje – 5,8%, Šveicarijoje – 4,2%, Dž. Britanijoje – 2,8%²⁰. Išliekant tokioms tendencijoms galima prognozuoti dar didesnę priešpriešą tarp imigrantų ir priimančių valstybių visuomenių.

Kita vertus nagrinėjant musulmonų bendruomenes dažnai sukuriamas vaizdinys, esą musulmonų bendruomenė yra vienalytė, o jos nariai išpažįsta tas pačias vertybes. Vis dėlto tikslinga pabrėžti, kad Europos musulmonai yra etniškai susiskaldę, išpažįsta skirtingos pakraipos kultūrinės ir religines praktikas. Musulmonų bendruomenę galima skaidyti į tris segmentus, kurių atskira analizė yra veiksmingesnė. Šis skirstymas taip pat neapima visų musulmonų bendruomenių aspektų, yra veikiau bendro pobūdžio. Vis dėlto analizuojant musulmonų bendruomenes Europoje, toks ar panašus skirstymas yra sutinkamas dažniausiai ir gali būti naudojamas, siekiant iliustruoti šiandienos musulmonų bendruomenėse vykstančias tendencijas.

Taigi Europos musulmonų bendruomenė gali būti skirstoma taip :

1. darbo imigrantai atvykę po Antrojo Pasaulinio karo. Tai pirmoji musulmonų imigrantų grupė, kurių didžioji dalis atvyko iš buvusių Europos kolonijų. Ši grupė visada gyveno Europos visuomenių pašonėje, suformuodama tam tikrus kultūrinius getus.

¹⁸ Robert S. Leiken, "Europe's Angry Muslims." *Foreign Affairs*, 84 (4), 2005.

¹⁹ Isaac Kfir.

²⁰ BBC News, "Muslims in Europe: Country Guide." 2005 12 23. <
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4385768.stm>> [Žiūrėta 2006 05 13].

2. Europoje gimę pirmos kartos emigrantų vaikai, kurie išsilavinimą įgijo Europos mokyklose. Jie yra labiau prisitaikę ir šneka priimančių valstybių kalbomis. Vis dėlto ši karta patyrė barjerus prisijungiant prie Europos visuomenių, susidūrė su diskriminacija ir ksenofobija.

3. Šiai grupei priskiriami trečiosios kartos atstovai, jauni Europos musulmonai, kurie nemato galimybių pilnai integruotis į Vakarų visuomenes. Prie šios grupės galima priskirti ir atsivertėlius į islamo religiją, kurių skaičius yra ganėtinai didelis. Anot G. Kepel, vien Prancūzijoje, remiantis islamistinių organizacijų duomenimis, jų suskaičiuojama apie 50 tūkstančių²¹. Dažniausiai jais tampa jauno amžiaus individai.

Atsižvelgiant į tokį Europos musulmonų išsiskaidymą, galima išskirti kelis prisitaikymo Europoje būdus:

1. Asimiliacija. Dalis Europoje gimusių musulmonų tapo sekuliarizuoti ir prisitaikė prie priimančios valstybės visuomenės. Ši grupė sudaro mažą Europos musulmonų dalį.

2. Integracija. Didelė dalis gyvena taikiai, išlaikydami jų protėvių kultūrinės ir religinės tradicijas. Be to, jie yra išlaikę stiprų ryšį su pirmos kartos emigrantų (tėvais) banga. Būtent ši dalis sudaro didžiausią musulmonų bendruomenės dalį, kuri nėra įsitraukusi į radikalias islamo organizacijas, išpažįsta tradicinį islamą.

3. Pasipriešinimas. Vis dėlto dalis musulmonų visuomenės laikosi nuošaliai, gyvena atsiskyre. Ši musulmonų grupė auga atskirai tiek nuo jų tėvų kultūros, tiek ir nuo Europos visuomenių kultūros. Šie individai kurdami savo bendruomenę ir identitetą, remiasi radikalaus islamo mokymu. Teigiama, kad iš visos Europos musulmonų bendruomenės apie 10% turi sąsajų²² su radikalaus islamo judėjimais. Būtent ši musulmonų bendruomenės dalis yra mažiausiai integravusi į Europos valstybių visuomenes.

²¹ Gilles Kepel, "The War for Muslim Mind: Islam and The West", Cambridge, 2004. 272.

²² Olivier Roy, "The second Wave: Western Muslims." 2004, <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/front/etc/roy.html>>. [Žiūrėta 2006 05 10].

3.2. Integracinės politikos iššūkiai

Tokios grupės susiformavimas byloja apie integracinės politikos neefektyvumą. Vienos valstybės (Vokietija, Austrija, ar Šveicarija) musulmonus vertino kaip laikinus atvykėlius darbininkus, kurių integracijai reikšmės nebuvo teikiama. Visgi kitos valstybės (Olandija ar Dž. Britanija) pripažino multikultūralizmo principą, skatino integraciją išlaikant imigrantų identitetą. Olandijos pavyzdys yra skaudžiausias tokios integracinės politikos šalininkams. Nepaisant šios valstybės pastangų integruoti musulmonų bendruomenę finansuojant kalbos mokymosi kursus, musulmonų religines mokyklas ir mečečių veiklą, tai neužkirto kelio formuotis radikalus islamo pasekėjams. Po plataus atgarsio sulaukusio išpuolio prieš olandų režisierių, olandų specialiosios tarnybos konstatavo, kad šalyje veikia nemažai radikalus islamo grupuočių, iš kurių dalis turi sąsajų su teroristinėmis organizacijomis²³. Dž. Britanijos tapimas Europos islamiškųjų ekstremistų komunikacijos centru taip pat buvo įtakotas klaidingų prielaidų. Šios valstybės pareigūnų taikytas “budrios tolerancijos” modelis tokių ekstremistų kaip Abu Hamza al Masri, Omar Bakri Mohammed atžvilgiu nepasiteisino. Nuomonė, kad žodžio laisvė turi būti apginta ir kad tokių imamų persekiojimas privers juos pasitraukti į pogrindį bei tuo pačiu bus užkirsta galimybė gauti slaptą informaciją buvo ydinga.

Kaip parodė praktika tokia politika nepasiteisino ir įtvirtino uždaras musulmonų bendruomenes, funkcionuojančias atskirai nuo priimančios valstybės kultūros. Net dalis Europos musulmoniškojo jaunimo, kuris yra antros ar trečios kartos europietis yra atskirta nuo visuomenės. Šie musulmonai yra Vakarų Europos valstybių piliečiai tik formaliai- turintys pilietybę. Tačiau kultūriniu ar socialiniu požiūriu jie nėra integravęsi į Vakarų visuomenes. Tokia ryški segregacija ir dalies musulmonų bendruomenių uždaramas yra palanki terpė skliti islamiškojo ekstremizmo ideologijai. Kaip nurodo prancūzų akademikas Olivier Roy, “ jų tarpe paplitęs fundamentalus islamas yra naujai atgimęs fenomenas, suteikiantis atsvarą kilmės nebuvimo jausmui”²⁴. To pasekoje islamas tampa kultūrinio identiteto išraiška, kuri neretai yra radikalizuojama radikalų musulmonų dvasininkų. Be to, situacija komplikuoja ir naujų emigrantų banga, kurie neretai jaučia “pagiežą” vakarietiškoms

²³ Leiken.

²⁴ Roy.

vertybėms ir įsilieja į radikaliai nusiteikusių musulmonų gretas. Visos šios tendencijos skatina musulmonų bendruomenės radikalėjimą.

Kaip atskleidė Londono ir Madrido teroristinių atakų dalyvių biografijos, socialiniu požiūriu jų identifikavimas nėra tikslingas. Visi šie asmenys buvo skirtingo socialinio statuso, skyrėsi jų išsilavinimo lygis. Vis dėlto Europoje įvykdytose atakose dalyvavę asmenys turi bendrą bruožą – visi jie pradėjo išpažinti radikalaus islamo versiją Vakarų Europoje. Be to, dažnu atveju šie individai prieš išitraukiant į radikalius judėjimus nesilaikė musulmonų tradicijų ir jų artimųjų nebuvo apibūdinami kaip itin religingi²⁵. Jų ryšiai su kilmės valstybėmis buvo silpni ar išvis neegzistavo. Tokios išvalgos patvirtina prielaidą, kad ši dalis individų turi mažai bendro su tradicine islamo religija. Veikiau tai skatina pritarti nuomonei, kad islamo religija tapo teroristų įkaite. Tuo norima pasakyti, kad religiniais įsitikinimais motyvuotas islamiškas terorizmas, remiasi skirtingomis religinių tekstų interpretacijomis, kurių priskyrimas tradiciniam islamo mokymui yra klaidingas.

Taigi nagrinėjant Europos musulmonų bendruomenių sąsajas su teroristine veikla, būtina pabrėžti, kad tik maža dalis yra išitraukusi į minimą veiklą ir ji negali būti tapatinama su tradicine islamo išpažinimo praktika.

Nagrinėjamų individų išitraukimas į teroristinę veiklą yra sietinas su suvakarietinto islamo išpažinimu, socialinėmis problemomis, identiteto nebuvimu. Kaip teigia Olivier Roy, “radikalūs euro-islamistai aiškiai yra veikiau postmodernus nei premodernus reiškiny”²⁶. Kita vertus tokia radikalių musulmonų situacija sugeba paaiškinti tik prielaidas, skatinančias išitraukti į teroristinę veiklą. Vis dėlto Europos musulmonų radikalėjimą skatina ir kitos priežastys, kurias nagrinėju kituose darbo skyriuose.

Radikalių islamo pamokslininkų įtaka

Analizuojant Vakarų Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimo tendencijas būtina įvertinti radikalių islamo pamokslininkų – imamų – įtaką. Kaip žinoma, islamo religija nėra institucionalizuota ir neturi vieningo centro. Iš dalies tai įtakoja, kad islamo religijos tiesas skelbia imamai, kurie interpretuoja religinius tekstus, taip, kad šie atitiktų jų ideologijas. Šių religinių figūrų, dar kitaip įvardinamų

²⁵ Michael Whine, “The Aftermath of 7 July: New Trends in Terror.” The Institute for Counter – Terrorism, 2006, <<http://www.ict.org.il/>> [Žiūrėta 2007 02 18].

²⁶ Roy.

“neapykantos pamokslininkais”, veikla yra itin efektyvi į ekstremistinius judėjimus įtraukiant Vakarų visuomenėse nepritapusius musulmonus. Radikalaus islamo mokymas nėra tradicinis islamas, o tik įrankis siekiant manipuluoti nepritapusiais, identiteto krizę išgyvenančiais musulmonais. Tradiciškai radikalaus islamo priėmimo pradžia siejama su ištraukimu į radikalaus musulmono dvasininko vadovaujamos mečetės veiklą.

Dalis Vakarų Europoje islamą dėstančių imamų, priskiriami radikaliai islamo išpažinimui. 2004 m. prancūzų žvalgybos duomenimis 150 iš 1600 šalyje registruotų mečečių ir pamaldų salių buvo kontroliuojamos ekstremistų²⁷. Esminiu tokių mečečių elementu tampa imamai, kurių radikali pasaulėžiūra susiformavimą nulėmė tos pačios priežastys, kaip ir aptartų musulmonų. Šiuo atveju reislamizacijos fenomenas, kuomet priimama radikali islamo išpažinimo kryptis yra būdinga ir žymiausiems Europos radikaliems imamams. Prie tokių priskiriami Omar Bakri Mohammed ar Abu Hamza al Masri, kurio mečetė Londono Finsbury Park itin garsėjo radikalių islamistų sambūriu.

Pagrindinis veiksnys, kodėl šie imamai kelia tokią grėsmę yra jų manipuliavimas religija bei kai kurių imamų religinio išsilavinimo spragos. Kaip nurodo M. Radu, imamo pareigos musulmoniškose valstybėse suteikiamos religinį išsilavinimą įgijusiems asmenims. Teoriškai tik formalų išsilavinimą įgiję imamai turi teisę atlikti religinį konkrečių klausimų ar problemų interpretavimą²⁸. Pavyzdžiui, Turkijoje imamu tampama pabaigus mokslus ir įgijus vyriausybės išduodamą licenziją²⁹. Daugumą Europoje pamokslaujančių imamų gali būti priskiriami šiai grupei, kuri turi tinkamą religinį išsilavinimą. Vis dėlto dalis imamų, veikiančių Europoje užsiima saviveikla. Iš dalies tai nulemia ir iki šiol neegzistavusi valstybinė kontrolė, kuomet nekvalifikuotiems imamams buvo leidžiama užsiimti tokia praktika. Tačiau verta pastebėti, kad po teroristinių išpuolių ES valstybių narių specialiosios tarnybos itin atidžiai pradėjo stebėti jų veiklą.

Tokia kultūriškai neįsitvirtinusių radikalizuotų Europos musulmonų ir imamų veikla įtakojo radikalaus islamo plitimą ne tik Europoje, bet ir į musulmoniškus kraštus. Prie tokių pavyzdžių priskirtina Hizb ut- Tahrir judėjimo veikla. Ši radikali

²⁷ Bill Powell, “Generation Jihad.” *Time*, 166 (14), 56.

²⁸ Michael Radu, “Radical imams and terrorists.” Foreign Policy Research Institute, 2005. <<http://www.fpri.org/ww/0606.200508.radu.imamsterrorists.html>> [Žiūrėta 2007 04 26].

²⁹ Ten pat.

organizacija, susikūrusi Londone, vėliau išsklido į Centrinę Aziją, Pakistaną ir Vidurio Rytus³⁰.

Taip pat svarbu pastebėti, kad radikalūs pamokslininkai veikia išvien su Afganistano kare dalyvavusiais mudžahedinais, dar kitaip vadinamais “šventais kariais”. Mečetėse vykstančių susitikimų metu neretai dalyvauja nuo Afganistano - SSRS karo susiformavusio globalaus “džihado” judėjimo atstovas, kurio tikslas rekrutuoti potencialius aktyvistus. Kaip įprasta šie pamokslininkai ir organizacijos taikosi į trečiosios kartos musulmonus, aiškiai manipuluojant rasizmo, vienišumo ar nepripažinimo Vakaruose jausmais. Ši taktika yra sėkminga rekrutuojant juodaodžius ar iki šiol neišpažįstančius islamo žemiausiai socialinei klasei priklausančius žmones. Radikalūs pamokslininkai siūlo “naują” tapatybę, kurios jie iki šiol nejautė ar nesijautė pritaपे. Siūlomas tarptautinių džihadistų statusas, kova prieš tarptautinę sistemą ir globalią supergalybę, suteikia savirealizacijos galimybę.

Vis dėlto jokių būdu negalima radikalių Europos musulmonų tapatinti su žema socialinį statusą turinčiais musulmonais. Kaip atskleidžia teroristiniuose aktuose dalyvavusių asmenų analizė, radikalaus islamo pasekėjais tampa ir vidurinei socialinei klasei priklausančios, materialiai apsirūpinę, išsilavinimą įgiję individai.

Radikalų islamą propaguojančių judėjimų faktorius

Kita vertus, nors pastarajame dešimtmetyje radikalaus islamo judėjimai susikuria ir Europos valstybėse bei plinta į kitus regionus, klaidinga nuvertinti ir tradicinę radikalių islamiškų judėjimų kryptį, kuomet musulmoniškuose kraštuose susikūrę islamo fundamentalizmo sąjūdžiai tapo reikšmingi Europoje.

Europos musulmonų bendruomenės radikalėjimo tendencijas įtakojo globalus islamiškų politinių judėjimų iškilimas. Tai galima sieti su modernaus fundamentalizmo pradžia po Irano revoliucijos, Afganistano, Alžyro, Bosnijos karų. Stiprėjantys musulmonų politiniai judėjimai įtakojo terorizmo iškilimą Europoje. Politiniai ir socialiniai judėjimai, žymėję religinį atgimimą buvo kaip atsakas į Vakarų dominavimą ir įtaką. Tai buvo tarsi mėginimas sukurti alternatyvą Vakarų visuomenei, kurios pagrindu būtų religija³¹. Šie politiniai judėjimai neaplenkė ir

³⁰ Roy.

³¹ Fred Halliday, “The Politics of Islam – a Second Look.” *British Journal of Political Science*, 25(3), 1995, 404 – 405.

Europos, kurioje prasidėjusi islamo politizacija turėjo tikslą suvienyti skirtingų tautybių ir pakraipų musulmonus. Šio judėjimo tikslas buvo bendras - siekti musulmonų tautos, jų vertybių ar tikėjimo pripažinimo. Kartu su tokio pripažinimo siekiu, buvo tikimasi ir politinio atstovavimo. Visgi kaip jau buvo minėta, nepavykus integruotis į Vakarų visuomenes, besiformuojant uždaroms musulmonų bendruomenėms, dalis tokių judėjimų žengė radikalizmo keliu.

Kaip Europoje radikalių musulmonų judėjimai įgijo įtaką puikiai atspindi tokių musulmonų organizacijų kaip “Musulmonų brolija” įsitvirtinimas Europoje. Organizacijos, plėtojančios radikalaus islamo išpažinimą, turinčios sąsajų su teroristinėmis organizacijomis, finansuojamos Saudo Arabijos kapitalo vaidina vis didesnę vaidmenį kartu įgaudamos net ir politinę įtaką. Tokio pobūdžio organizacijos įtaką įgavo palaipsniui didėjant emigrantų skaičiui, sukurdamos gerai organizuotus tinklus, kurie apėmė mečetes, įvairius fondus, islamiškas organizacijas³². Radikalios organizacijos, nors ir atstovaudamos mažą dalį Europos valstybėse veikiančių musulmonų judėjimų, dėka finansavimo, puikios organizacijos įgavo neproporcingai didelę įtaką formuojant Europos musulmonų bendruomenių pažiūras. Vokietijoje veikia “Musulmonų brolija”, Prancūzijoje – “Prancūzijos islamiškųjų organizacijų sąjunga”, Italijoje – “Islamiškųjų bendruomenių ir organizacijų sąjunga Italijoje”. Tačiau svarbiausias aspektas, kad jos vertinamos kaip visos musulmonų bendruomenės atstovės. Minėtos Italijos ir Prancūzijos organizacijos yra pagrindinės partnerės vyriausybės dialoge su musulmoniškoms organizacijomis, sprendžiant jų bendruomenių klausimus³³. Pastebima, kad tokių organizacijų veikla neapsiriboja nacionaliniais rėmais. Europos musulmonų organizacijų integracija įtakojo “Europos islamiško jaunimo organizacijos” ir “Europos musulmoniško jaunimo ir studentų organizacijų forumo” (FEMYSO) susikūrimą. Nepaisant nuosaikios retorikos, kuri pateikiama jų veiklos aprašyme³⁴, didžioji dalis ši forumą sudarančių organizacijų turi sąsajų su “Musulmonų brolija”, kurios nuostatos nėra tokios nuosaikios. Šiuo atveju “Musulmonų brolijos” atvejis imamas kaip pavyzdys. Pastebėtina, kad ši organizacija nėra priskirtina prie remiančių terorizmą, o propaguoja islamizmą. Tačiau dėmesį atkreipia tai, kad būtent tokios organizacijos tampa Europos valstybių dialogo

³² Lorenzo Vidino, “The Muslim Brotherhood’s Conquest of Europe.” *Middle East Quarterly*, 2005, 25.

³³ Ten pat, 35.

³⁴ Forum of European Muslim Youth and Student Organisations, “Introduction.” <<http://p9445.typo3server.info/profil.0.html>> [Žiūrėta 2006 05 10].

partnerėmis. Tokia politika kelia abejonių, žinant, kad minėtų organizacijų propaguojamas sociokultūrinės aplinkos supratimas yra visiškai priešingas ES deklaruojamoms vertybėms.

Tikėtina, kad tokių organizacijų tik maža dalis priskirtina radikalams, turintiems sąsajų su teroristais, vis dėlto stiprėjant tokių organizacijų įtakai, neišgirstamas nuosaikių musulmonų organizacijų balsas. Kartu toks dalinis legalizavimasis, kuomet įgaunamas netiesioginių patarėjų musulmonų bendruomenių klausimais statusas, prisideda prie Europos musulmonų radikalėjimo stiprinimo.

3.5. Džihado kultūros iškilimas

Analizuojant Europos musulmonų radikalėjimo tendencijas tikslinga išnagrinėti, koku pagrindu jis motyvuojamas. Šiuo atžvilgiu esminis aspektas turi tapti džihado kultūra. Būtent manipuliuodami džihado samprata minėti radikalūs judėjimai bei imamai motyvuoja kultūriškai nesusisaičiusius musulmonus.

“Džihado” sąvoka galima manipuluoti, kadangi ji turi kelias reikšmes. Plačiai paplitusiu įsitikinimu “džihadas” yra suprantamas vien per jėgos prizmę, kaip pareiga įsitraukti į “Šventą karą” prieš “netikėlius”. Toks “džihado” supratimas, atsižvelgiant į teroristinius išpuolius, yra populiarius Vakaruose. Be to, tokia “džihado” samprata vadovaujasi ir radikalūs imamai, motyvuodami įsitraukti į teroristinę veiklą. Manoma, kad teroristinės organizacijos “džihado” sąvoką išnaudoja kaip pretekstą kovoti prieš islamo priešus, kuriais įvardinami netikintys, imperialistai ar blogi musulmonai³⁵. Toks “džihado” traktavimas yra šio termino supaprastinimas, kuriuo naudojasi radikalūs imamai. Kaip pastebi O. Roy, “tradicinis džihadas ilgą laiką buvo suprantamas kaip kolektyvinė gynybinė pareiga, kurią šiandieniniai radikalai transformavo į pastovią ir individualią pareigą kovoti prieš Vakarus”³⁶.

Vis dėlto “džihado” terminas turi kelias reikšmes, kurios skiriasi priklausomai nuo vartojamo konteksto. Supaprastintai verčiant džihado terminą jis reikštų “kovą” ar “pastangas”, kurias reiktų suprasti kaip mėginimą “sutelkti didžiausias jėgas

³⁵ Michael Taarnby, “Profiling Islamic Suicide Terrorists.” Danish Ministry of Justice, 2003. <<http://www.jm.dk/image.asp?page=image&objno=71157>> [Žiūrėta 2006 05 10].

³⁶ Olivier Roy, *Globalized Islam: The Search for a new Ummah*. New York: Columbia university Press, 2004. Cituota iš Mamdami Mahmood “Whither political Islam?”, *Foreign affairs*, 84(1), 2005.

siekiant aukščiausiojo tikslo³⁷”. Tačiau radikalaus Islamo išpažinėjai “džihado” sąvoką traktuoja tik kariniame kontekste.

Be to, kaip jau buvo minėta anksčiau, dauguma radikalių imamų savaip interpretuoja islamo religinius tekstus. Tai pasakytina ir apie Bin Ladeną retoriką, kurioje dažnai galima aptikti tokių terminų kaip “Šventasis karas” ar “džihadas”. Ši “džihado” skirtingų interpretacijų problematika patvirtina, kad islamo kaip karingos religijos įvaizdis yra suformuotas radikalių religijos interpretuotųjų.

“Džihado” samprata yra ypač aktuali nagrinėjant teroristų rekrutavimą Europoje. Šis procesas atspindi kaip anksčiau buvęs lokalus “džihadas” transformuojasi į globalų. Remiantis modernaus radikalaus islamo postulatu, kurį sukūrė “Musulmonų brolijos” narys, “džihadas” gali būti suprantamas kaip globalus veikimo būdas. Terorizmo tyrinėtojai, teigia, kad terorizmo plitimo Europoje ideologiniu pagrindu galima laikyti globalaus džihado strategiją. Siekiant sukurti pasaulį, paremtą Alacho valdymu, tikri musulmonai turi pradėti karinį džihadą prieš netikinčiuosius. Kadangi radikalių islamo skleidėjų nuomone gimtosiose šalyse musulmonai yra prispausti, jie turi emigruoti ir įkurti tikrą musulmonų bendruomenę paremtą neiškraipytomis islamo nuostatomis³⁸. Toks ideologinis pagrindas yra sėkmingai išnaudojamas radikalių islamistų, kurie juo operuodami sukūrė mechanizmą, leidžiantį rengti išpuolius Europoje ir kituose žemynuose.

Kita vertus prie šios džihado transformacijos prisidėjo tarptautiniai veiksniai. Kaip sutartinai pabrėžia didžioji dalis terorizmo fenomeną nagrinėjančių akademikų, lemiamu lūžiu susiformuoti globaliam džihadui suvaidino Afganistano – SSRS karas. Anot M. Mamdani, JAV parama afganų sukilėliams kare prieš SSRS, pastarųjų buvo išnaudota kaip mobilizuojantis veiksnys formuojant ne sekuliarizuotą nacionalinį išsivadavimą, o tarptautinį islamo džihadą³⁹. Būtent dėl šios priežasties afganų sukilėliai sukūrė visą pasipriešinimo mechanizmą, sutelkdami mudžahedinus džihadui.

³⁷ Sayyid Abul A’la Mawdudi, “Jihad fi Sabilillah (Jihad in Islam).” <<http://www.ukim.org/dawah/jihad.pdf>> [Žiūrėta 2007 04 20].

³⁸ Nesser Petter, “Jihad In Europe - A survey of the motivations for Sunni Islamist terrorism in post-millennium Europe.” Norwegian Defence Research Institute, 2004.

<<http://rapporteur.ffi.no/rapporteur/2004/01146.pdf>> [Žiūrėta 2007 03 17].

³⁹ Mahmood Mamdani, “Whither political Islam ?” *Foreign affairs*, 84(1), 2005.

3.6. Al – Qaidos veikla Europoje

Europoje įvykdytos teroristinės atakos bei nuolatos pranešami nepavykę teroristų planai dažnai siejami su Al- Qaidos teroristine organizacija. Analizuojant radikalaus islamo plitimo tendencijas Europoje teigiama, kad reikšmingą rolę vaidina ir Al – Qaidos teroristinė organizacija, kuri savo veiklą vykdo per visoje Europoje išsibarsčiusias autonomiškas celes. Pastebėtina, kad iki šiol visi atskleisti teroristų mėginimai imtis prievartos ar Londono ir Madrido atakų tyrimai patvirtino, kad atakos planuojamos mažose, kelių asmenų grupėse(paprastai susidedančiose iš 5 – 10 asmenų). Per šių teroristinių celių, kurios palaiko artimus ryšius su radikalaus islamo judėjimais bei tokių judėjimų veiklą inspiruojančiais imamais, rekrutuojami Vakarų Europoje gyvenantys musulmonai.

Toks veiklos modelis suformavo nuomonę, kad Al- Qaida yra atsakinga už Europoje augantį ekstremizmą ir teroristinius išpuolius. Tačiau toks vertinimas dažnai hiperbolizuoja tikrą Al- Qaidos vaidmenį. Teigiama, kad “Al – Qaida yra sėkmingos viešųjų ryšių kampanijos produktas arba prekės ženklas”⁴⁰. Al- Qaida organizacija po rugsėjo 11 dienos išpuolių tapo suprantama kaip transnacionalinio radikalaus islamo judėjimas. Neretai ši organizacija tapatinama su karine sąjunga, verslo bendrove ar švietimo įstaiga. Tačiau Al Qaidos ryšiai yra visiškai neinstitucionalizuoti. Šią organizaciją analizuojantys akademikai teigia, kad Al Qaidą reikia suprasti kaip tam tikrą darinį ir idėją, pasireiškiančią trijuose lygmenyse:

1. Al Qaidos šerdis, kurią sudaro artimiausi Bin Ladenos aplinkos žmonės,
2. voratinklis, kurį sudaro įvairios giminingos grupės ir celės, išsidėsčiusios visame pasaulyje.
3. Al Qaidos idėja, kuria remiasi teroristinės celės, veikiančios nepriklausomai nuo branduolio⁴¹.

Toks Al Qaidos struktūros vertinimas paaiškina kaip dažnai autonomiškos radikalių islamistų grupelės įsitraukia į teroristinę veiklą. Be to, aiškios struktūros nebuvimas, nepastovūs ryšiai sumažina tikimybę būti susektiems slaptųjų tarnybų. Kita vertus teigiama, kad dabartinių teroristinių tinklų ištakų reikia ieškoti praeito dešimtmečio viduryje. Anot Evan F. Kohlmann, atskleidžiančio, kaip Europa tapo

⁴⁰ Egdūnas Račius ir Egidijus Gailiūnas, *Terorizmo žinybas*. Vilnius: Žara, 2005, 98.

⁴¹ Nesser Petter, “Jihad In Europe - A survey of the motivations for Sunni Islamist terrorism in post-millennium Europe”.

teroristinių grupuočių taikiniu, apraizgytu mažų celių, lūžinis momentas yra praeitas dešimtmetis, kuomet pasinaudojant Bosnijos karu Europoje buvo sukurtos taip vadinamos “miegančios celės”⁴². Pasinaudojant karo priedanga atvykę Afganistane parengti mudžahedinai, finansuojami Vidurio Rytų religinių ir labdaros organizacijų sukūrė tam tikrą teroristinį tinklą⁴³. Afganistane apmokymus praėję musulmonai iš įvairių pasaulio vietų atlieka esminį vaidmenį išlaikant slaptus tinklus, vadovaujant celėms, rūpinantis komunikacijomis ir logistika.

Tokių celių įsteigimas nulėmė ne tik Europoje augančią terorizmo grėsmę, tačiau prisidėjo rekrutuojant teroristus. Jei anksčiau į teroristinę veiklą įsitraukė asmenys, gyvenantys Vidurio Rytuose, pietryčių Azijoje, ar kituose regionuose, tai pastaraisiais metais į teroristų gretas įsilieja Europos piliečiai.

3.7. Tarptautinių konfliktų įtaka

Terorizmo fenomeno stiprėjimą įtakoja ir tarptautiniai procesai. Tokie kaip JAV administracijos deklaruojamas “karas su terorizmu”, Irako karas. Būtent pastarųjų metų laikotarpyje galima išskirti Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimą. Toks poslinkis stiprina ir jau egzistuojančių teroristinių celių pozicijas, kurios palaipsniui įgyja vis didesnę paramą iš vietinių bendruomenių.

Kaip pastebima, Irako karas itin suaktyvino teroristinių organizacijų veiklą Europoje ir buvo tiesiogiai susijęs su teroristiniais išpuoliais Madride ir Londone. Dar 2004 metais Londono policijos vadovo pranešime buvo pareikšta, kad vietinių teroristų ataka yra neišvengiama, taip pat paskelbta apie 30 mėginimų įvykdyti teroristinius aktus⁴⁴. Taip pat Irako ir Afganistano karo įtaka buvo pabrėžta jau darbe minėtame straipsnyje “Jihadi Iraq, Hopes and Dangers”. Šiame straipsnyje, publikuotame 2003m. su teroristais siejamuose tinklalapiuose, analizuojama situacija Irake ir Europos valstybėse, kurios jame dislokavo karius. Jame konstatuota, kad Ispanija prieš artėjančius rinkimus yra silpniausia grandis, ir kad jos kaip taikinio pasirinkimas galės atnešti laukiamų rezultatų – kariuomenės išvedimo⁴⁵. Ši išvalga pasiteisino, kuomet pasikeitus vyriausybei Ispanijos kariai buvo išvesti iš Irako.

⁴² Leiken.

⁴³ Evan F. Kohlmann, “The Afghan-Bosnian Mujahideen Network in Europe.”
<<http://www.fhs.se/upload/Webbadmin/Organisation/CATS/Kohlmann.doc> > [Žiūrėta 2007 05 10].

⁴⁴ Leiken.

⁴⁵ Reuven Paz.

Be to, dėmesį patraukia ir po 2005 metų Londono atakų keliose islamo ekstremistų interneto svetainėse paskelbta informacija, kad sekančios atakos bus įvykdytos Italijoje ir turės įtakos artėjančiai Italijos parlamento rinkiminei kampanijai⁴⁶. Kad šis pareiškimas nebuvo vien bauginanti retorika, patvirtina 2006 metų pavasarį pasirodžiusi informacija apie Italijos karabinierių atskleistus teroristų planus įvykdyti atakas Milane ir Bolonijoje prieš balandžio 9-10 dienomis vykusius parlamento rinkimus⁴⁷.

Šie faktai taip pat atskleidžia, kad teroristiniai aktai Europoje sietini su globaliais procesais ir neturi būti vertinami vien per vidinės politikos prizmę. Kita vertus radikalių musulmonų adaptacijos problemos Vakarų Europoje sudaro prielaidas sėkmingai įgyvendinti teroristų planus.

Išnagrinėti veiksniai, įtakojantys Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimo tendencijas, atskleidžia, kad radikalėjimo procesas vyksta tiek “iš apačios” (kuomet nepritapę Europos musulmonai įsitraukia į ekstremistinius judėjimus), tiek “iš viršaus”, kuomet jie yra įtraukiami per radikalų islamą propaguojančias struktūras. Vis dėlto aptarti veiksniai neleidžia vienareikšmiškai atsakyti kokio masto yra Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimo tendencijos. Tai nusakyti yra sunku. Tačiau kaip atskleidė procesai, vykstantys Europos musulmonų bendruomenėse, ES valstybėse egzistuoja keli veiksniai, nulemiantys dalies musulmonų įsitraukimą į teroristinę veiklą. Tai paaiškina radikalaus Europos musulmonų bendruomenių segmento egzistavimą. Tuo pačiu priešingai vyraujančiai nuomonei, pabrėžtina, kad į radikalaus islamiškojo ekstremizmo judėjimus, kurių dalis turi sąsajų su teroristinėmis organizacijomis, įsitraukę asmenys turi silpną ryšį su tradicinę islamo religiją išpažįstančia musulmonų bendruomene.

Šioje magistro darbo dalyje išnagrinėti musulmonų bendruomenės aspektai yra gyvybiškai svarbūs tolesnei ES kovos su terorizmui politikos kryptčiai. Kaip atskleidžia pirmos dvi darbo dalys šiandieninis terorizmas ir į jį potencialiai įsitrauksiantys asmenys veikia išnaudodami įvairias manipuliavimo technologijas, pseudo ideologinius argumentus. Jų veikla yra pagrįsta tiek sugebėjimu mobiliai judėti ES teritorijoje, tiek išnaudoti tose valstybėse egzistuojančias integracinės

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ BBC News, “Italy foils terrorist plot.” 2006 04 06. <
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4883136.stm>>[Žiūrėta 2006 05 05].

politikos spragas. Kaip atskleidžia teroristinių atakų analizė, radikalūs musulmonų elementai koncentruojasi Vakarų ES valstybėse, kuriose yra ženklios musulmonų bendruomenės. Tačiau kovoje su terorizmu reikalingas visos ES indėlis, kuris turi būti pagrįstas bendru veikimu. Atskleistas veikimo mechanizmas, potencialių šalininkų inkorporavimas tiesiogiai priklauso nuo to, kaip efektyviai sureaguos ES valstybių tvarką užtikrinančios institucijos. Tuo pačiu reikia neapsiriboti kovos su terorizmu vidiniame kontekste, tai yra ES teritorijoje. Kova su terorizmu privalo apimti ir ES užsienio politiką. Reikia atsižvelgti į tarptautinių procesų įtaką radikalėjimo procesams.

Koks yra ES atsakas į terorizmo grėsmes, kaip įgyvendinamos konkrečios kovos su terorizmu priemonės, ar ES kova su terorizmu yra preventyvi, ar ES ėmėsi atitinkamų priemonių sulaikant terorizmą- visi šie klausimai nagrinėjami kitoje magistro darbo dalyje.

4. ES antiteroristinės politikos evoliucija

Žinant, kad terorizmas Europoje nėra naujas reiškinys, o kova su IRA, ETA ar Raudonosiomis brigadomis dar vyko ne taip seniai, natūralu tikėtis, kad antiterorizmas su šiuo reiškiniu susidūrusioms valstybėms nėra nauja sritis. Vis dėlto pirmosiose magistro darbo dalyse pristatyta terorizmo transformacija leidžia teigti, kad šiandieninis terorizmas yra visiškai kitoks, jo keliamos grėsmės reikalauja novatoriškų sprendimų. Taigi šioje dalyje bus analizuojama koks yra ES atsakas į terorizmo grėsmes.

ES valstybių narių pastangos kovoti su organizuotu nusikalstamumu jų teritorijoje nėra naujos. Mėginimas sukurti bendrą kovos su terorizmu mechanizmą buvo siekiamas įgyvendinti dar 8 dešimtmetyje. Siekiant efektyvesnio bendradarbiavimo teisėtvarkos srityje 1975m. buvo sukurta TREVI grupė, tačiau ji neturėjo nuolatinio personalo, būstinės ir savo finansų. Ši iniciatyva išliko veikiau kaip nuomonių apsikeitimo forumas, o realus bendradarbiavimas buvo įgyvendinamas dvišaliame formate. 1977m. taip pat buvo priimta Europos konvencija dėl terorizmo sutramdymo (Convention on the Suppression of Terrorism), kurios tikslas buvo asmenų, įtariamų teroristine veikla, ekstradicija arba pristatymas nacionalinei teisėtvarkai. Paminėtina ir Šengeno sutartis, priimta 9 dešimtmetyje. Tačiau šie

mėginimai kovoje su terorizmu nedavė atitinkamų rezultatų. Tai nulėmė esminis faktorius – ES nėra nacionalinė valstybė ir valstybės narės iki šiol nacionalinio saugumo, teisėtvarkos reikalus išlaiko nacionaliniame lygmenyje. Be to, tuometinės teroristinės organizacijos nekėlė tokių grėsmių kaip šiandieninis džihadinis terorizmas. Jos buvo lokalaus pobūdžio. Tai lėmė valstybių bendradarbiavimą antiteroristiniuose tyrimuose dvišaliu formatu, o ne europiniu lygmeniu. Be to, nagrinėjant antiteroristinės politikos evoliuciją galima suprasti tokį nacionalinio suvereniteto egzistavimą antiteroristinėje srityje. Kadangi kova su terorizmu buvo ir išlieka labai neapibrėžta, daugelį faktorių apimanti veikimo sritis. Kovą su terorizmu suprantant plačiąja prasme, antiteroristinė politika apima itin ženklių įvairių politikų skaičių. Taigi kuriant koordinuotą antiteroristinę politiką reikia derinti ne tik departamentų, kovojančių su teisės stiprinimu, sienų kontrole, koordinuojančių užsienio ir gynybos politiką, veiklą, tačiau rasti ir sutarimą tarp finansų ministerijų ir t.t.⁴⁸

Toks kovos su terorizmu daugiavektoriškumas leidžia suprasti, kodėl net ir įvirtinus laisvą asmenų judėjimą, teisingumo ir teisėtvarkos reikalai išliko tarpvyriausybiniame lygmenyje, trečiajame ramstyje. Taigi ne teisėtvarkos priežiūros pareigūnai, o teroristai gali laisvai judėti ES ribose. Tokia padėtis yra sėkmingai išnaudojama teroristinių organizacijų, kurių nariai, vengdami teismo persekiojimo, sėkmingai keičia buvimo vietą.

Kita vertus nors ir lėtai ES juda link didesnės kovos su terorizmu institucionalizacijos. Šiuo atveju reikšminga kol kas dar neratifikuota Konstitucinė sutartis, kurioje įtvirtinti principai, apeinantys iki šiol egzistuojančią “tarpramstinę” struktūrą. Svarbiausi šios sutarties aspektai, liečiantys kovą su terorizmu, bus nagrinėjami žemiau.

Nagrinėjant ES antiteroristinės politikos evoliuciją pastebėtina, kad, bent jau retoriniame lygmenyje, terorizmas pripažįstamas kaip viena didžiausių grėsmių ES saugumui. Deklaruojami siekiai sukurti bendrą kovos su terorizmu mechanizmą, veikti solidariai. ES Saugumo strategijoje, priimtoje 2003 metais, teigiama, kad

⁴⁸ Daniel Keohane, “The EU and Counter –terrorism.” Centre for European reform, 2005. <http://www.europeum.org/ess2006/materialy/the%20_EU_and_counter-terrorism.pdf> [Žiūrėta 2006 12 10].

terorizmas yra viena pagrindinių grėsmių, taip pat pabrėžiama, kad Europa yra ne tik taikyns, tačiau ir teroristinių organizacijų bazė⁴⁹.

9/11 pavyzdys atskleidęs, kokio masto ataka yra įmanoma prieš galingiausią valstybę, privertė pažvelgti į terorizmo problemą aukščiausiu politiniu lygmeniu. Vis dėlto galima daryti prielaidą, kad tik asmeniškai pastarųjų metų terorizmo patirtis privertė ES ieškoti bendro atsako, imtis platesnių reformų antiteroristinės politikos srityje.

Analizuojant institucinę ir juridinę ES kovos su terorizmu bazę laikotarpyje iki 9/11 teroristinių atakų, sunku aptikti rezultatų duodančias pastangas ar strategiją, reglamentuojančią, kaip kovoti su terorizmu europiniame lygmenyje. Prie tokios galima priskirti 1999 metais priimtą Tampere Programą⁵⁰, kurioje iš dalies atsižvelgiama į valstybių narių bendradarbiavimą teisminėje srityje. Tarp sričių, kurios reikšmingos kovoje su terorizmu, minima pinigų plovimas, bendra Europos prieglobsčio prašymo ir migracijos politika. Vis dėlto tai buvo veikiau pagalbinės priemonės kovai su terorizmu, tiek kiek atitiko kitų nusikaltimų prevenciją.

Naujoji ES antiteroristinė politika yra formuojama teroristinių aktų. Tai patvirtina ES atsakas į didžiausius pastarojo meto teroristinius išpuolius – 9/11, Madride, Londone. Būtent po kiekvieno iš šių išpuolių yra priimamas atitinkamas aktas, kuriamos naujos struktūros.

Išnagrinėjus ES antiteroristinės politikos evoliuciją nuo 2001 iki 2006 metų matyti, kad ji apibūdintina veikiau kaip reaktyvi, nei preventyvi. Tačiau siekiant detalios analizės tikslinga išnagrinėti, kaip po kiekvieno teroristinio išpuolio 9/11, Madrido (2004 03 11) ir Londono (2005 07 07) evoliucionavo ES kovos su terorizmu mechanizmas. Visų pirma tikslinga išnagrinėti kokie pasiekimai buvo priimti teisėkūros srityje.

⁴⁹ “European Security Strategy.” 2003. <
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 15].

⁵⁰ “Presidency conclusions.” Tampere, 1999.
<http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm>. [Žiūrėta 2007 05 15].

4.1. Kovos su terorizmu teisinės bazės vystymasis

4.1.1. 9/11 poveikis

Po rugsėjo 11 dienos išpuolių priimamas antiteroristinis veiksmų planas, kuriame išskirtini šie aspektai : bausmių teroristiniams nusikaltimams derinimas, bendras arešto orderis, teroristų sąskaitų užšaldymas, paskelbtas bendras teroristinių organizacijų ir su jomis susijusių asmenų sąrašas. Šis veiksmų planas yra peržiūrimas ir atnaujinamas kas 6 mėnesius. Sutarta dėl bendro terorizmo apibrėžimo ir bendro teroristinių organizacijų sąrašo. Kita vertus nors šios iniciatyvos iš tiesų yra reikšmingos kovoje su terorizmu, praktikoje jų įgyvendinimas yra lėtas. Kaip pavyzdį galima imti bendro Europos arešto orderio priėmimą, kuris buvo planuojamas dar iki 9/11 teroristinių išpuolių. Vis dėlto įgyvendinimo link pasistūmėta tik reaguojant į teroristines atakas 2001 m. pabaigoje. Ratifikavimo procesas užtruko dar ilgiau (Italija ratifikavo tik 2005 balandį)⁵¹. Diegiamų bendrų kovos su terorizmu priemonių neefektyvumą pabrėžė ES įgaliojimo Bendrai užsienio ir saugumo politikai likus trims dienoms iki Madrido išpuolių. Pateiktoje ataskaitoje nurodyta, kad ES kova su terorizmu yra ydinga, o didžiausią susirūpinimą kelia trys aspektai : valstybės narės neįgyvendina ES susitarimų, ES kovoje su terorizmu stinga tinkamų išteklių, bendradarbiavimas tarp ES pareigūnų, dirbančių teisės stiprinimo, užsienio ir saugumo politikos srityse yra silpnas⁵². Šiame laikotarpyje prie pagrindinių kovai su terorizmu dokumentų reikia paminėti – 2003 priimtą Europos saugumo strategiją (ESS), kurioje terorizmas yra įvardinamas kaip pagrindinė grėsmė. Šioje strategijoje deklaruojama, kad terorizmas yra “strateginė grėsmė visai Europai” ir jam sutramdyti “būtinas bendras europinis veikimas”⁵³. Ir nors ESS galima laikyti fundamentaliu dokumentu, kuris vienas pirmųjų terorizmą įtraukė į ES saugumo politikos rėmus, tačiau jame išsakyti pareiškimai buvo veikiau retorinio pobūdžio nei turėjo praktinę išraišką.

⁵¹ Keohane.

⁵² Ten pat, 18p.

⁵³ “European Security Strategy”.

4.1.2. Madrido teroristinių išpuolių pasekmės

Madrido išpuoliai patvirtino Europos žvalgybinių agentūrų prognozes ir iki šio momento tik prognozuojama grėsmė materializavosi, nusinešdama 191 gyvybę ir sužeisdama 1800 asmenų. Tokia paskata privertė iš naujo įvertinti bendrą ES veikimą antiteroristinėje srityje. Pirminė išraiška buvo esamos antiteroristinės bazės stiprinimas teisėtvarkos srityje.

Po Madrido sprogimų sekė ES Tarybos kovos su terorizmu deklaracija. Ši deklaracija ženkliai prisidėjo prie kovos su terorizmu įtvirtinimo ne tik teisinėje bazėje. Būtent šis dokumentas patvirtino Konstitucinės sutarties 42 straipsnyje nurodytą solidarumo sąlygą, reglamentuojančią valstybių narių pagalbą nukentėjusiai šaliai nuo teroristinių išpuolių, raginama vystyti Europos saugumo ir gynybos politikos (ESGP) įnašą į kovą su terorizmu. Taip pat paskiriama kovos su terorizmu koordinatoriaus pareigybė⁵⁴. Tačiau pabrėžtina, kad jis neturi realios galios valdžios valstybių narių atžvilgiu, o dirba veikiau kaip patariantysis asmuo. Plačiau apie šios pareigybės trūkumus kitoje darbo dalyje.

2004 metais priimama ambicinga Hagos programa, tęsianti Tamperės programą. Šioje programoje esminis dėmesys skiriamas informacijos dalinimuisi, sienų kontrolei, kelionės dokumentų saugumui, policijos ir teisminių institucijų bendradarbiavimui⁵⁵.

Tų pačių metų gruodį, priimamos konkretizuotos priemonės kovai su terorizmo finansavimu, stiprinama civilinės apsaugos politika, ruošiama teroristų rekrutavimo prevencija, kritinių infrastruktūros projektų apsauga ir išorinio saugumo politika.

4.1.3. Londono atakų poveikis

Tuo tarpu po Londono teroristinių išpuolių 2005 liepą, ES Taryba surengė susitikimą, kuriame nurodyti skubaus progreso reikalaujantys uždaviniai - Europos įkalčių orderis, Šengeno ir vizų informacinių sistemų stiprinimas, kova su terorizmo

⁵⁴ "Declaration on Combating Terrorism." The Council of the European Union, 2004. <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/79635.pdf>> [Žiūrėta 2005 05 13].

⁵⁵ Eurlex, "Hagos programa: Dešimt prioritetų ateinantiems penkeriems metams Partnerystė Europos atsinaujinimo vardan laisvės, saugumo ir teisingumo srityje." Briuselis, 2005. <http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=505PC0184&lg=lt> [Žiūrėta 2005 05 12].

finansavimu, radikalėjimo ir rekrutavimo prevencija. Vėliau sekė 2005 gruodį teisingumo ministrų patvirtinta nauja ES Kovos su terorizmu strategija⁵⁶. Tai pirmas dokumentas, apjungiantis antiteroristinės politikos kryptis.

Kita vertus priekaištaujama, kad šios strategijos pasirodymas buvo pavėluotas. Iki šio momento, kaip teigia Hugo Brady ir Daniel Keohane, buvo deramasi dėl smulkmenų, vengiant sutarimo dėl esminės antiteroristinės politikos krypties⁵⁷. Ši strategija koncentruojasi keturiose kovos su terorizmu lygmenyse, kuriuos atspindi keturi strategijos lozungai : prevencija, apsauga, persekiojimas, atsakas. Siekiant įgyvendinti šiuos tikslus iškelti keturi uždaviniai : nacionalinių pajėgumų stiprinimas, Europos bendradarbiavimo lengvinimas, kolektyvinių pajėgumų stiprinimas ir tarptautinės partnerystės vystymas⁵⁸.

Akivaizdu, kad kiekviena iš teroristinių atakų prisidėjo kuriant ES kovos su terorizmu teisinę bazę. Aukščiau išvardinti tik esminiai dokumentai, nubrėžę tolesnę kovos su terorizmu raidą. Be šių esminių aktų priimta daug kitų dokumentų, detaliam reglamentuojančių kovą su terorizmu ir įtraukiančių konkrečias specializuotas priemones. Iš tokių išskyrčiau tik radikalėjimo prevenciją, kuri visame norminių aktų „vandenynė“ buvo naujiena, ir iš esmės į šią problemą europiniu lygiu buvo atsižvelgta pirmą kartą..

Kita vertus nors kiekvienas teroristinis išpuolis sąlygojo konkrečių antiteroristinių priemonių įdiegimą, jų įgyvendinimas buvo itin lėtas. O jų pačių priėmimas priklausė ne nuo politinės valios, o veikiau nuo teroristų veiksmų.

Vis dėlto visose strategijose numatytų priemonių pritaikymą praktikoje reikia išnagrinėti detaliam. Tai bus atlikta kitoje rašto darbo dalyje. Bet prieš tai tikslinga įvertinti Europos antiteroristinės politikos institucinę struktūrą.

4.2. ES kovos su terorizmu mechanizmas

Kaip jau buvo minėta, kova su terorizmu yra sudėtinga vien dėl savo daugialypiškumo. Siekiant koordinuoto veikimo reikia derinti ženklų skaičių bendrą

⁵⁶ Council of the European Union, “The European Union Counter Terrorism Strategy.”, 2005. < <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 12].

⁵⁷ Hugo Brady, Daniel Keohane, “Fighting Terrorism: The EU Needs a Strategy Not A Shopping List.” Centre for European Reform, 2005. <www.cer.org.uk> [Žiūrėta 2007 05 15].

⁵⁸ Council of The European Union, “The European Union Counter Terrorism Strategy.” Brussels, 2005. < <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 15].

ES politikų. Šiuo atveju kaip pavyzdį galima pateikti JAV vyriausybės reorganizaciją įvykdytą po 9/11 išpuolių. Siekiant veiksmingai koordinuoti JAV kovos su terorizmu mechanizmą buvo sukurtas Homeland Security Department.

Kaip žinia, ES toks veiksmas sunkiai įgyvendinamas dėl to, kad valstybės narės išlaiko suverenitetą teisėsaugos klausimuose, taip vadinamame trečiajame ramstyje. Taigi koks ES progresas šioje srityje ir aš tiesų pavyko sukurti mechanizmą, kuris užtikrintų kovos su terorizmu reglamentavimą bendrijos ribose. Ši problema – koordinuotas veikimas prieš terorizmą– buvo dažniausiai pasitaikanti tema ES pareigūnų retorikoje. Jos svarba buvo deklaruota begalėje įvairių ES teisės aktų.

Pirmasis bruožas pastebimas, nagrinėjant ES kovos su terorizmu institucinę sąrangą yra jos painumas. Ji pagrįsta tiek ES institucijomis, tiek valstybių narių bendradarbiavimo formatais, nepatenkančiais į ES rėmus. Visa ši sąrangą gali būti išskaidoma į keturis lygmenis: 1. ES Taryba su jai priklausančiomis darbo grupėmis; 2. Komisija; 3. ES agentūros; 4. Valstybių narių bendradarbiavimas savo susikurtuose formatuose⁵⁹. Vien toks platus dalyvių tinklas parodo bendradarbiavimo komplikotumą.

Tarybos veikla antiteroristinėje srityje yra analogiška, kaip ir koordinuojant kitas politikas. Tarybos vaidmuo atlieka sprendimų patvirtinimą, kadangi jie paprastai būna priimti jau ministerijų lygmenyje. Savo ruožtu visas paruošiamasis darbas yra atliekamas COREPER. Tačiau jau šiame lygmenyje kyla koordinavimo problemų, kadangi kova su terorizmu patenka į dviejų formatų COREPER veiklos rėmus. Jei COREPER II antiteroristiniame kontekste koordinuoja veiklą Teisingumo ir vidaus reikalų, BUSP ar finansų srityse, tai COREPER I formate sprendžiami transporto, telekomunikacijų, aplinkos ir kitų sričių klausimai⁶⁰, kurie taip pat yra reikšmingi kovoje su terorizmu.

Savo ruožtu prie dviejų sudėčių COREPER veikia specializuoti komitetai ir Tarybos darbo grupės. Būtent komitetai rengia COREPER susitikimus, o darbo grupės atlieka Komisijos pasiūlymų analizę, kuri kaip įprasta yra pateikiama COREPER. Analizuojant ES antiteroristinę politiką galima išskirti kelis komitetus. Tai 36 straipsnio komitetas, Strateginis imigracijos, sienų ir prieglobsčio komitetas, Terorizmo darbo grupė. Šie paminėti dalyviai veikia Teisingumo ir vidaus reikalų

⁵⁹ Lauri Lugna, "Institutional Framework of the European Union Counter – Terrorism Policy Setting." *Baltic Security & Defence Review*, 8, 2006, 107.

⁶⁰ Ten pat, 108.

tarybos sudėtyje. Svarbų vaidmenį vaidina Bendrųjų reikalų ir išorės santykių taryba, susidedanti iš valstybių narių užsienio reikalų ministrų. Šiai tarybai dirba Politinio saugumo komitetas, dvi darbo grupės, iš kurių viena susideda iš užsienio santykių patarėjų, kurių funkcija yra teroristų finansavimo klausimų sprendimas. Kita darbo grupė, susidedanti iš valstybių narių užsienio reikalų ministerijų atstovų, sprendžia terorizmo klausimus išorinių santykių kontekste⁶¹.

Vėliau seka ES Tarybos Generalinis sekretoriatas, kuriam priklauso visos ES Tarybos darbo administravimas. Būtent sekretoriatai veikia ir viena iš svarbiausių institucijų-Antiteroristinės politikos koordinatorius. Ši pareigybė buvo įsteigta po Madrido išpuolių. Jos pagrindinė funkcija – užtikrinti valstybių narių antiteroristinės politikos koordinavimą. Šias pareigas nuo 2004 kovo iki 2007 ėjo olandas Gijs de Vries. Nepaisant to, kad su šia pareigybe siejamas efektyvesnio bendradarbiavimo užtikrinimas, pernelyg menkos jai deleguotos galios kliudo įgyvendinti šiam postui keltus tikslus. ES Tarybos tinklalapyje nurodyta, kad kovos su terorizmu koordinatorius turi koordinuoti tarybos darbą, prižiūrėti kaip įgyvendinimas ES kovos su terorizmu veiksmų planas, užtikrinti ES kovos su terorizmu politikų aiškumą⁶². Tačiau realiai jo įgaliojimai vertintini kaip patarėjo. Jis neturi realios galios valstybių narių atžvilgiu, o dirba veikia kaip patariantysis asmuo. Anot D. Keohane, koordinatorius neturi kitokių galių išskyrus įtikinėjimą, kadangi nedisponuoja lėšomis, neturi įstatymų leidžiamosios galios, taip pat negali pirmininkauti vidaus reikalų ar užsienio reikalų ministrams formuojant antiterorizmo darbotvarkę⁶³. Tokios spragos lėmė, kad, kaip teigia D.Keohane, “tik 10 iš 25 (tuo metu Bulgarija ir Rumunija dar nebuvo ES narės – G.N.) vyriausybių jo vaidmenį vertina rimtai ir klauso, ką jis sako”⁶⁴. Tokia situacija yra paradoksali kuomet, skiriamas svarbus postas, nesuteikiant realių galių.

Dar viena institucija, kuri ES deklaruojama kaip itin svarbi kovoje su terorizmu yra Situacijų centras(SITCEN). Šios institucijos tikslas yra žvalgybinės informacijos rinkimas ir analizė. Jos rėmuose veikia atstovai iš visų valstybių narių. Tačiau ši institucija taip pat susiduria su rimtais iššūkiais, kurių detalesnė analizė bus

⁶¹ Ten pat, 111.

⁶² The Council of the European Union, “Former EU Counter-terrorism Co-ordinator.” <http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=772&lang=en> [Žiūrėta 2005 05 12].

⁶³ Daniel Keohane, 18.

⁶⁴ Ten pat, 19.

pateikta tolesnėje darbo dalyje, nagrinėsiančioje informacijos dalinimosi tarp valstybių narių problemą.

Kita kovos su terorizmu institucinė dalis yra ES Komisija. Kaip žinia, Komisijai priklauso iniciatyvos teisė ir priimtų sprendimų įgyvendinimo priežiūra. Pastebėtina, kad antiteroristinėje srityje Komisija veikia produktyviai. Vien nuo 2004 iki 2005 rugsėjo mėnesio galima suskaičiuoti 66 ES Komisijos įgyvendintus pasiūlymus deklaracijas ir kitas iniciatyvas⁶⁵. Beveik tiek pat neįgyvendintų pasiūlymų.

Kita grupė instituciniame antiteroristiniame mechanizme yra valstybių narių įkurtos agentūros. Šios institucijos atliekančios reikšmingą vaidmenį yra Europolas, Eurojustas, Europos sienų Agentūra (FRONTEX). Šių institucijų vaidmuo palaipsniui stiprėja. Neretai įvardinamos kaip nepriklausomos, šios agentūros vis dėlto atstovauja bendrai europinei kovos su terorizmu kryptčiai. Imant Europolo pavyzdį, matyti, kad jo darbo kontrolę atlieka Taryba, kuri skiria šios agentūros direktorių ir tvirtina biudžetą⁶⁶. Eurojustas, įkurtas 2002 metais, atlieka valstybių narių atitinkamų struktūrų koordinavimą tyrimų ir teismo persekiojimo srityse. Kaip nurodo, tarybos reglamentas, FRONTEX agentūros atsakomybė už išorinių sienų kontrolę ir stebėjimą tenka valstybėms narėms⁶⁷.

Paskutinė ketvirtoji institucinė grupė apima įvairius formatus, pagrįstus ES valstybių narių bendradarbiavimu, neįeinančiu į Bendrijos reguliavimo rėmus. Prie tokių priskiriama Antiteroristinė grupė, kuomet po 9/11 ją įsteigė valstybių narių saugumo tarnybų vadovai. Tikslas skatinti kooperaciją dalinantys operatyvine informacija. Taip pat egzistuoja dvi policijos darbo grupės: 1. Policijos vadovų darbo grupė (atlieka forumo vaidmenį), 2. Policijos darbo grupė prieš terorizmą (ši grupė veikianči jau nuo 1979 metų taip pat užsiima komunikacijos stiprinimu tarp policijos pajėgų).

Kaip atskleidžia įvairių institucijų, kovojančių su terorizmu gausa, bendros politikos pasiekimas šiuo klausimu yra komplikuoatas. Nagrinėjant šių institucijų veiklą pastebėtina, kad dalis funkcijų yra dubliuojamos. Akivaizdu, kad tokia

⁶⁵ES portalas, "Commission Activities in The Fight Against Terrorism", 2005.

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/332&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>> [Žiūrėta 2007 05 12].

⁶⁶Europol, "Management and Control."

<<http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=mgmtcontrol&language=>> [Žiūrėta 2007 05 12].

⁶⁷Frontex, "Council regulation (EC) No 2007/2004." 2004.

<http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/frontex_regulation_en.pdf> [Žiūrėta 2007 05 12].

institucijų gausa siekiama apeiti dabartinį sprendimų priėmimo mechanizmą, kuris negali užtikrinti darnaus veikimo. Vis dėlto, kaip pastebi kritikai, tokia apkrauta politikos sritis, kurioje veikia daug institucijų, siekiančių skirtingų tikslų, veda link vieningo sprendimo priėmimo trūkumo⁶⁸. Šiame kontekste reikia prisiminti antiterorizmo koordinatoriaus pareigybę, kuri įsteigta kontroliuoti visų išvardintų institucijų veiklą, vengti funkcijų dubliavimo, užtikrinti sprendimų įgyvendinimą. Tačiau, kaip buvo minėta, šiam postui nėra suteiktos atitinkamos galios. Antiteroristinės politikos koordinatorius gali būti išnaudotas ir kaip tarpininkas tarp Komisijos ir Tarybos. Tačiau komisijos atstovai vengia tokios praktikos, prisibijodami, kad dirbdamas su vyriausybėmis, kovos su terorizmu koordinatorius mėgins riboti Komisijos vaidmenį ES antiteroristinės politikos formavime⁶⁹.

Toks institucijų veikimo nesuderinamumas, didelis antiteroristinių komitetų skaičius jiems veikiant skirtingomis kryptimis neturės ilgalaikio poveikio⁷⁰. Tačiau būtent šis aspektas – ilgalaikiškumas - yra svarbiausias kovoje su terorizmu. Tik ilgalaikės strategijos įgyvendinimas praktikoje gali turėti įtakos. Šis aspektas yra ypač aktualus žinant, kad ES kova su terorizmu gali būti įvardinta tik kaip reaktyvi. Jau po 9/11 atsekti susiformavę teroristinių celių tinklai Europoje atskleidė kaip ES yra atsilikusi nuo teroristų. Taigi įgyvendinant įvairias strategijas, ypač tokių kaip radikalėjimo mažinimas, būtinas ilgalaikis jų poveikis.

Tokia gausa įvairių darbo grupių kartu atspindi ir mėginimą apeiti tradicinį sprendimų priėmimo procesą, aplenkiant trijų ramsčių sistemą. Tai, kad teisingumo klausimai priklauso trečiajam ramsčiui sukelia bendradarbiavimo problemų. Esminiai to trūkumai yra trys: 1. sprendimai priimami vienbalsiai 2. sprendimų priėmimo procese nedalyvauja Europos Parlamentas ir Europos Teisingumo teismas; 3. pats sprendimų priėmimo procesas tampa neskaidrus.

Vis dėlto šio klausimo sprendimas jau būtų išspręstas jei visos ES valstybės būtų ratifikavusios Konstitucinę sutartį. Šioje sutartyje numatyti pakeitimai yra reikšmingi sprendžiant terorizmo keliamas grėsmes. Vien tradicinių “ramsčių” atsisakymas prisidės prie lengvesnio ES politikų derinimo kovos su terorizmu srityje.

⁶⁸ De Boer M., “9/11 and the Europeanisation of Anti-terrorism Policy: a Critical Assessment.” *Notre Europe*, 2003, p.22 . Cituota iš Lauri Lugna, 117.

⁶⁹ Keohane, 19.

⁷⁰ Keohane 38.

Taip pat itin reikšmingas pakeitimas yra ES Užsienio reikalų ministro pareigybės įsteigimas⁷¹. Užsienio reikalų delegavimas vienam asmeniui prisidės prie BUSP plėtojimo ir įgyvendinimo, kartu toks asmuo koordinuotų valstybių narių veikimą tarptautinėse organizacijose. Savo ruožtu Komisija netektų galios daryti siūlymų, liečiančių BUSP, kadangi ši sritis atitektų Užsienio reikalų ministrui. Pabrėžtina, kad ratifikavus sutartį, priimant dalį sprendimų, liečiančių kovos su terorizmu politiką, bus įdiegtas lengvesnis mechanizmas. Tai sąlygos kvalifikuotos daugumos balsavimas, kuris leis apeiti šiandieninę procedūrą, kuomet reikalingas vienbalsiškumas⁷². Kvalifikuotos daugumos balsavimas bus naudojamas svarbiose Teisingumo ir vidaus reikalų pakeitimuose - harmonizuojant abipusį teisinių sprendimų pripažinimą, plėtojant efektyvesnę Europolo ir Eurojusto veiklą. Tačiau bent jau BUSP, ESGP srityse išliktų vienbalsiškumo balsavimas. Taigi šiose svarbiuose kovos su terorizmu segmentuose liktų galioti dabar taikoma procedūra, kaltinama nelankstumu.

Svarbu paminėti Konstitucinėje sutartyje nurodytą “Solidarumo sąlygą”, kurios esmė, kad valstybei narei patyrus teroro aktą, stichinę nelaimę arba žmogaus sukeltą katastrofą, jos politinės valdžios institucijų prašymu kitos valstybės narės teikia jai pagalbą. Solidarumo sąlygos įdiegimas Konstitucinėje sutartyje iš esmės sudarė galimybę panaudoti ESGP sąjungos viduje. Iki šiol ESGP, būdama BUSP sudėtine dalimi, galėjo būti panaudota trečiosiose šalyse. Taigi Konstitucinė sutartis leido panaudoti karines pajėgas nuo terorizmo ginant ES piliečius. Be to, ši naujovė išplėtė išorės ir vidaus saugumo ryšį⁷³. Kita vertus tai reikalauja efektyvaus veikimo, priklausomo nuo karinių ir civilinių sektorių bendradarbiavimo. Tačiau solidarumo sąlygai trūksta konkretumo dėl aktualaus jos įgyvendinimo tiek instituciniame, tiek operaciniame lygmenyje.

Prie Konstitucinės sutarties naujovių, teigiamai įtakosiančių kovą su terorizmu yra minimas ir papildomų galių suteikimas Eurojustui, Europos Parlamento sustiprėjęs vaidmuo įstatymų leidžiamojame srityje. Šių reikšmingų pakeitimų egzistavimas Konstitucinėje sutartyje parodo, kad ES juda link didesnio skaidrumo

⁷¹ “Sutartis dėl Konstitucijos Europai”, Briuselis, 2004, p.41

<http://www.euro.lt/old/Konstitucija/1_CIG87_04.pdf> [Žiūrėta 2007 05 13].

⁷² Lauri Lugna, p.119.

⁷³ Lisbet Zilmer-Johns, “The Convention, the IGC and the Great Powers: the ESDP and New Security Threats.” Kn. Jess Pilegaard (sud.), “The Politics Of European Security.” Kopenhagen: Danish Institute for International Studies, “The Politics of European Security.” 2004, p.68-69.<
<http://www.diis.dk/sw2995.asp>> [Žiūrėta 2006 12 10].

sprendimų priėmimų proceso, kuris tapo ypač komplikuo­tas esant 27 valstybėms narėms. Tačiau kada ši sutartis bus ratifikuota lieka neaišku. Net ir ratifikavus sutartį reikės laiko jose numatytus pakeitimus įgyvendinti praktikoje. Kaip žinia, kovos su terorizmu priemonių praktinis įgyvendinimas susiduria su daug faktorių mažinančių jų efektyvumą. Siekiant išnagrinėti su kokiomis problemomis susiduria pagrindiniai ES kovos su terorizmu instrumentai kitoje magistro darbo dalyje nagrinėjamas jų praktinis pritaikymas.

5. Pagrindinių antiteroristinių priemonių įgyvendinimo analizė

Peržvelgus daugumą ES norminių aktų, strategijų, deklaracijų, reglamentuojančių antiteroristinę politiką, galima išskirti esminius kovos su terorizmu aspektus :

1. radikalėjimą ir rekrutavimą įtakojančių faktorių šalinimas;
2. teroristinių organizacijų finansų blokavimas;
3. teisminių institucijų bendradarbiavimo plėtojimas;
4. žvalgybinės informacijos dalinimosi tarp valstybių narių skatinimas.

5.1. ES kova su rekrutavimu

Viena iš esminių terorizmo gyvavimo sąlygų yra žmoniškieji ištek­liai, kuriais disponuodamos teroristinės organizacijos įgyvendina savo strategiją. Būtent šis aspektas yra vienas pagrindinių kovoje su terorizmu. Kartu tai yra viena iš naujausių ES antiteroristinių kryptių. Šiame kontekste reikia paminėti 2004 metus, kuomet pirmą kartą kova su rekrutavimu ir radikalėjimo reiškiniu įvardinta ES kovos su terorizmo veiksmų plane, vėliau sekė 2005 metais priimtas ES komunikatas, kuris skirtas įvertinti teroristų rekrutavimo ir radikalėjimo tendencijas. Šiame komunikate yra aiškiai pateiktos kovos su rekrutavimu priemonės, kurias galima skirstyti į “minkštas” (tarpkultūrinių mainų plėtra, integracijos skatinimas) ir “kietas” (satelitinių transliacijų, skatinančių terorizmą, uždraudimas, internetinių tinklalapių

cenzūra) poveikio priemonės⁷⁴. 2005 metais priimta ES strategija prieš radikalėjimą ir rekrutavimą terorizmui, kurioje išskelti trys tikslai:

1. išnaikinti tinklų ir individų veiklą, įtraukiančią žmones į teroristinę veiklą;
2. užtikrinti, kad dominuojančios nuomonės balsas persvertų ekstremizmą;
3. dar stipriau skatinti saugumo, teisingumo, demokratijos galimybes⁷⁵.

Tačiau reikia pripažinti, kad mažinant radikalėjimą pagrindinis darbas turi būti atliekamas nacionalinių vyriausybių. Esminė atsakomybė šiuo atveju tenka atskiroms valstybėms skatinant visapusišką piliečių integraciją ir jų teisių užtikrinimą. Kaip buvo minėta antroje magistro darbo dalyje ES visuomenių radikalėjimą nulemia Europos valstybių integracinės politikos spragos. Nepaisant to, kad imigrantų integravimo į visuomenę strategijos skiriasi priklausomai nuo valstybės, rezultatai gana panašūs. Tikėtina, kad tokios integracinės politikos neefektyvumą sąlygoja vien formalus jos pobūdis. Stiprėjanti visuomenių poliarizacija, auganti ksenofobija nusveria integracinės politikos turinį. Empiriniai radikalių judėjimų narių analizės duomenys patvirtina, kad tiriamoms radikalioms grupuotėms būdingas uždaramas, jį formuojasi atskirai tiek nuo Europos visuomenių, tiek nuo kilmės valstybių tradicijų. Tokioje terpėje egzistuoja palankios sąlygos vystytis naujai ideologijai, kuri yra radikalizuojama ekstremistinių islamo pamokslininkų, savaip interpretuojančių religinius tekstus, bei radikaliems islamiškiems judėjimams, dalis kurių palaiko ryšius su teroristinėmis organizacijomis. Sprendžiant šias problemas pastebimas ir ES indėlis. Siekiant skatinti pagrindines teises dabartinėje finansinėje perspektyvoje (2007–2013m.) ES skyrė beveik 94 milijonus Eurų⁷⁶. Ši programa nukreipta skatinti toleranciją, geresnį tarpkultūrinį supratimą, kovoti su rasizmu ir ksenofobija. Tokio pobūdžio programos yra sveikintinos, ir tinkamai atsižvelgia į problemą. Vis dėlto ši ir panašios iniciatyvos yra pavėluotos. Kaip atskleidė po teroristinių išpuolių sekę specialiųjų tarnybų tyrimai, Europoje teroristinių grupuočių veikla ir rekrutavimas jau buvo įgyvendinamas kelerius metus. Todėl būtent panašaus pobūdžio iniciatyvos,

⁷⁴ Eurlex, "Communication From The Commission to The European Parliament And The Council: Concerning Terrorist Recruitment: Addressing the Factors Contributing to Violent Radicalisation." Brussels, 2005. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0313en01.pdf> [Žiūrėta 2007 03 18].

⁷⁵ Council of The European Union, "The European Union Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism." Brussels, 2005. <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st14/st14781-re01.en05.pdf>>. [Žiūrėta 2005 03 18].

⁷⁶ ES portalas, "The European Union allocates € 93,8 millions to promote fundamental rights and democratic participation over the period 2007-2013." Brussels, 2007. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/527&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>> [Žiūrėta 2007 05 10].

skatinančios integraciją, mažinančios bendruomenių atskirtį, turi būti vystomos. Nagrinėjant ES antiteroristinės politikos prioritetus, akivaizdu, kad pirmenybė yra skiriama teisinių priemonių stiprinimui. Tuo tarpu sociokultūrinės priežastys paliekamos nuošalyje.

Kita vertus minėtame komunikate pabrėžiama, kad rekrutavimo tendencijos yra susijusios ne tik su Europos vidinėmis problemomis, tačiau ir su trečiosiomis valstybėmis. Šiame kontekste didžiausias dėmesys skiriamas ES Pietų Viduržemio jūros regiono valstybėms, kurios patenka į Europos kaimynystės politikos rėmus. Po 2001 metų teroristinių išpuolių Niujorke ir Vašingtone pasigirdo ES funkcionierių deklaracijos apie būtinybę imtis esminių priemonių, skatinant demokratizacijos procesus Vidurio Rytuose. Ši iniciatyva nebuvo nauja, o tęsė dar 1995m. pradėtą Barselonos procesą, kurio tikslas buvo sukurti Europos ir Viduržemio jūros pakrantės valstybių bendruomenę. Kaip deklaruojama ES komunikate, ES veiksmų planai su Viduržemio jūros regiono valstybėmis įtraukia įvairias, radikalėjimą mažinančias priemones. Taip pat minima Europos iniciatyva demokratijai ir žmogaus teisoms (EIDŽT), kurios tikslas - kova su žmogaus teisių pažeidimais trečiosiose valstybėse⁷⁷. Tačiau pažvelgus į praktinę visų šių deklaracijų išraišką, kyla pagrįstų abejonų ar iš tiesų tai nėra deklaratyvūs teiginiai. Analizuojant ES paramos projektus šioms valstybėms aiškiai matyti, kad prioritetas teikiamas ne visuomenių reformoms, nevyriausybinėms organizacijų stiprinimui, o kovai su pasekmėmis. Kaip pavyzdį galima pateikti 2005 gruodį ES ministrų sprendimą skirti 800 milijonų Eurų kovai su nelegalia imigracija iš Pietų Viduržemio jūros regiono valstybių, tuo tarpu minėtasis EIDŽT gavo tik 10 milijonų Eurų demokratijos vystymo projektams regione⁷⁸. Nelegalios imigracijos klausimas yra itin jautrus ES, tai aktuali problema ir antiteroristinės politikos kontekste. Tačiau siekiant mažinti radikalėjimo fenomeno vešėjimą pirminis uždavinys turėtų būti visuomenių stiprinimas. Kitiškai vertintinos ir ES pastangos išnaudoti esamus fondus, kadangi pasigendama nuoseklios strategijos. Imant EIDŽT atvejį, jo projektai 2005-2006 metais buvo išskaidyti 66 valstybėms⁷⁹. Tokie veiklos mastai prisideda tik prie kelių projektų įgyvendinimo, tačiau pirminis tikslas – stiprinti pilietinę visuomenę, mažinti nelygybę, skatinti demokratizacijos

⁷⁷ Eurlex, "Communication from the Commission to the European Parliament and the Council concerning Terrorist recruitment: addressing the factors contributing to violent radicalization."

⁷⁸ Richard Youngs, "Europe's Flawed approach to Arab democracy." Centre for European Reform, 2006. < http://www.cer.org.uk/pdf/essay_youngs_arab_democracy.pdf > [Žiūrėta 2006 11 12].

⁷⁹ Ten pat.

procesus, o tuo pačiu mažinti visuomenių radikalėjimą lieka neįgyvendintas. Taigi ES veikla tokiuose projektuose kaip prioriteta pasirenka ne kokybę, o kiekybę.

Tačiau ES kaltinama ne tik nuoseklios strategijos neturėjimu. Anot kritikų, ES pastangos šioje srityje ribojamos tokių esminių aspektų, kaip “Vidurio Rytuose tvyrančiu įsitikinimu, kad ES nėra nuoširdžiai atsidavusi regiono demokratizacijos idėjai. ES vengia už demokratizaciją pasiūlyti reikšmingų paskatinimų, nesugeba paremti nepriklausomų reformų šalininkų⁸⁰. Vis dėlto antiteroristinės dimensijos įtraukimas į kaimynystės politikos rėmus yra sveikintinas. Tai atspindi pastangas kurti bendrą europinę antiteroristinę politiką.

Kovoje su rekrutavimu efektyvus ES veikimas yra būtinas ir pats reikalingiausias. Atsižvelgiant į besikeičiančią terorizmo grėsmę, akivaizdu, kad dalies visuomenės radikalėjimas turi tapti esmiu ES kovos su terorizmu objektu. Būtent šioje srityje ES kovos su terorizmu politika yra mažiausiai pažengusi.

5.2. Teroristų finansavimo problemos sprendimas

Kita itin dažnai pabrėžiama sritis kovoje su terorizmu yra finansinių išteklių užšaldymas. Kaip buvo konstatuota pirmoje magistro darbo dalyje, teroristų sugebėjimas užsitikrinti finansinę nepriklausomybę yra raktas į sėkmę. Iki 2006 metų pabaigos ES buvo užšaldyta daugiau nei 150 milijonų JAV Dolerių⁸¹.

Teroristų finansavimo klausimo sprendimas apima kelis svarbius aspektus. Šiandien teroristai savarankiškai kaupia kapitalą, kurį išnaudoja išlaikyti organizacijoms ir įvykdyti teroristinius išpuolius. Savo ruožtu, valstybės ardydamos teroristų finansinius tinklus turi kelis tikslus. Pirmasis tikslas yra teroristinių organizacijų ar individų, siejamų su jomis, finansų užšaldymas. Antrasis tikslas yra finansinio srauto stebėjimas tarp minėtų organizacijų ir asmenų, renkant itin vertingą informaciją apie šių grupių rėmėjus.

ES blokuodama teroristinių organizacijų ir su jais siejamų asmenų finansus įsteigė jų sąrašą⁸², nurodantį, kurių organizacijų ir asmenų finansai yra blokuojami.

⁸⁰ Ten pat.

⁸¹ Annegret Bendiek, “EU Strategy on Counter – Terrorism.” German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2006, 13p. < http://www.swp-berlin.org/en/common/get_document.php?asset_id=3477> [Žiūrėta 2007 05 03].

⁸² Eurlex, “Council Common Position 2006/380/CFSP.” 2006. < http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_144/l_14420060531en00250029.pdf> [Žiūrėta 2007 05 13].

Kita vertus didelis dėmesys teroristų fondams privertė juos pinigų judėjimą išimti iš tradicinės bankinės sistemos⁸³. Sprendimų priėmimo tempas šioje konkrečioje priemonėje yra bene sparčiausiai įgyvendinamas. Atsakydama į pinigų judėjimą už bankinės sistemos ribų, ES Taryba priėmė III-ją pinigų plovimo direktyvą, anot kurios įvežant į ES 10 000 dar daugiau Eurų, jie turės būti deklaruojami. Atidžiai prižiūrimi ir internetu pervedami pinigai, taip pat nurodoma, kad apie įtartinas finansinius atsiskaitymus, viršijančius 15 000 Eurų, turės būti pranešama specialioms nacionalinėms finansinės priežiūros institucijoms⁸⁴.

Kita vertus kovą su terorizmo finansavimu reikia vertinti ilgojo laikotarpio perspektyvoje, kadangi koncentruojamasi ties teroristinių tinklų finansavimu. Atsekti teroristinių išpuolių finansavimą yra itin sunku. Tai nulemia mažas finansų kiekis, reikalingas teroristiniams aktams įgyvendinti. Kaip pavyzdį galima pateikti Madrido teroristinius išpuolius, kuriems surengti užteko 8000 Eurų⁸⁵. Tačiau teroristinių organizacijų finansiniai išteklių srautai yra ženkliai didesni ir jų sustabdymas būtų reikšmingas žingsnis sėkmingai įgyvendinant antiteroristinę politiką. Kaip nurodė buvęs Europos kovos su terorizmu koordinatorius Gijs De Vries, iki 2004m. gruodžio mėnesio "Al – Qaedos" išlaidos vien Irake sudarė apie 200 000 Eurų per savaitę⁸⁶.

Pastebėtina, kad nors ES ir neturi vienos oficialios institucijos, kuri pastoviai koordinuotų skirtingus kovos su terorizmu aspektus, teroristų finansavimo klausimo sprendimas yra derinamas. ES lygmeniu šią funkciją neoficialiai atlieka Atsiskaitymų rūmai, pavaldūs COREPER. Šioje institucijoje skirtingų ES organų atstovai priima sprendimus dėl teroristinių organizacijų sąrašų ir joms taikomų sankcijų⁸⁷.

Kita vertus šio klausimo sprendimas yra neįmanomas be visos tarptautinės bendruomenės indėlio. Taigi nors ES šioje srityje priėmė daug norminių aktų,

⁸³ The Council of the European Union, "Combating terrorism financing." <http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1206&lang=en> [Žiūrėta 2007 05 13].

⁸⁴ Eurlex, "Directive 2005/60/EC of The European Parliament and of The Council." 2005. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_309/l_30920051125en00150036.pdf> [Žiūrėta 2007 05 15].

⁸⁵ Eurlex, "Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl teroristų finansavimo prevencijos ir kovos su juo priemonėmis, kuriomis siekiama pagerinti keitimąsi informacija, padidinti skaidrumą ir sustiprinti finansinių operacijų atsekamumą /* KOM/2004/0700 galutinis */." Briuselis 2004, < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0700:LT:HTML>> [Žiūrėta 2007 05 10].

⁸⁶ Council of The European Union, "Summary of remarks by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, at the joint conference of the European Union and the Gulf Cooperation Council on combating Terrorist Financing." Briuselis, 2005, <http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/83998.pdf> [Žiūrėta 2007 05 15].

⁸⁷ Bendiek.

apibrėžiančių kovą su terorizmo finansavimu, teigiamų pokyčių reikia tikėtis veikiant ne vien ES rėmuose. Šiame kontekste itin svarbų vaidmenį atlieka Jungtinės Tautos. Kovos su terorizmu finansavime ši organizacija atlieka esminį vaidmenį, konsoliduojant jai priklausančių valstybių pastangas ir teisinę bazę. Netrukus po Niujorko teroristinių išpuolių JT Saugumo Taryba priėmė 1373 rezoliuciją, numatančią griežtus teisinius įpareigojimus visoms JT narėms. Rezoliucijoje įtvirtinta nuostata, kad “kiekviena valstybė privalo užšaldyti teroristų ar su jais susijusių asmenų finansinius išteklius”⁸⁸.

Siekiant įgyvendinti šių nurodymų priežiūrą buvo įsteigtas Antiterorizmo komitetas, kurio galioje yra valstybių narių pateiktos informacijos nagrinėjimas. Valstybių narių ataskaitos leidžia tvirtinti, kad daugelis valstybių ėmėsi priemonių keičiant įstatyminę bazę, kuri leistų įgyvendinti JT antiteroristinės programos nuostatas. Bendradarbiavimu paremta JT antiteroristinė programa prisideda prie tarptautinių normų vystymo ir stiprinimo. Vis dėlto ataskaitų pagrindu renkama informacija apie antiteroristinius gebėjimus kelia abejonių. Visų pirma iškyla patikimumo problema. Pastebėtina, kad komiteto efektyvumas ribojamas atskiroms valstybėms išvengiant atsakomybės. Nenumatytos konkrečios sankcijos.

5.3. Teisminių institucijų bendradarbiavimas

Siekiant bendros ES antiteroristinės politikos efektyvumo didelis dėmesys skiriamas ES valstybių narių teisminių institucijų bendradarbiavimui. Kita vertus ši sritis yra viena kontraversiškesnių, atsižvelgiant į tai, kad ES valstybės narės iki šiol nacionalinio saugumo ir teisės reguliavimo sferas buvo linkusios laikyti išskirtinai nacionalinio suvereniteto lygmenyje. Taigi nagrinėjant Europos antiteroristinės politikos efektyvumą bei įvertinus šiuolaikinio terorizmo transnacionalinę prigimtį, tikslinga išanalizuoti kokių priemonių imtasi europiniu lygmeniu vystant teisinių bendradarbiavimą.

Pagrindinis ES laimėjimas šioje sferoje yra ES arešto orderio priėmimas 2002m. (pradėjo veikti 2004 sausį). Būtent ši priemonė ES pateikiama kaip pavyzdys tolesnės antiteroristinės politikos stiprinimui. Šio instrumento esmė yra abipusis

⁸⁸ United Nations Security Council, “Resolution 1373 (2001).” <<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>> [Žiūrėta 2007 05 12].

valstybių narių teismų nuosprendžių pripažinimas. Tai pakeitė iki tol galiojusią ekstradicijos procedūrą. Kaip nurodoma ES informaciniame tinklalapyje, iki tol egzistavusios ekstradicijos praktikos metu, asmens išdavimo procedūra truko iki 9 mėnesių, tuo tarpu įgyvendinus ES arešto orderį tai vidutiniškai užtrunka 43 dienas. Iki 2004m. rugsėjo iš 2603 išleistų orderių sulaikyti 653 ir pasidavė 104 asmenys⁸⁹.

Tačiau šio instrumento įdiegimas nebuvo sklandus. Iškilo jo suderinamumo su valstybių konstitucija klausimas. Vienas garsiausių tokių atveju yra 2005 metų Vokietijos Aukščiausiojo teismo sprendimas, anot kurio, asmens, įtariamo dalyvavimu teroristinėje veikloje, išdavimas Ispanijai pažeistų Vokietijos konstituciją⁹⁰. Panašaus pobūdžio nesklaidumų iškilo ir kitose valstybėse. Problematišką arešto orderio įdiegimą sąlygojo tai, kad 11 iš tuo metu 25 buvusių ES narių jį inkorporuojant į nacionalinę teisę neišvengė klaidų⁹¹. Be abejo, tai galima įvardinti kaip laikiną nesklaidumą. Tačiau tai dar vienas faktas, parodantis kiek pastangų kainuoja bendrų priemonių taikymas.

Siekiant stiprinti ES narių bendradarbiavimą teisminėje srityje sukurtos jau minėtos institucijos : Europolas, Eurojustas, Europos Sienų agentūra(FRONTEX), SITGEN.

Analizuojant šių organizacijų darbą galima atskleisti nemažai detalių patvirtinančių ES bendros antiteroristinės politikos spragas. Šios organizacijos, atspindi bendrą ES veikimo efektyvumą. Nagrinėjant Europolo, vienos pagrindinių tokio pobūdžio institucijos, veiklą galima rasti įrodymų, kad nepaisant ES deklaracijų, pabrėžiančių sklandų bendradarbiavimą, praktikoje iškyla nemažai problemų. Viena iš problemų yra nacionalinių interesų iškėlimas. Galima prisiminti 2004 metus, kuomet dėl nesutarimų, kokios tautybės asmuo turėtų užimti šį postą, 8 mėnesius nebuvo paskirtas Europolo vadovas dėl valstybių narių ginčų⁹². Europolo institucija kol kas irgi neišnaudoja savo turimų galimybių. Kaip nurodė Lordų rūmai savo ataskaitoje po 3/11 atakų: “atakų galėjo būti išvengta jei Europolas būtų ėmėsis pagrindinio

⁸⁹ European Commission, “European arrest warrant replaces extradition between EU Member States.” 2005. < http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/criminal/extradition/fsj_criminal_extradition_en.htm > [Žiūrėta 2006 12 10].

⁹⁰ Edwin E. Bakker, “The cracks in EU anti-terrorism co-operation that invite attack.” 2005. <http://europesworld.link.be/europesworld/PDFs/EW1_2.14_Bakker_The_cracks_in_EU_anti-terrorism_co-operation.pdf> [Žiūrėta 2006 12 12].

⁹¹ Brady, Keohane, 2.

⁹² Mathieu Deflem, “Europol and The Policing of international Terrorism: Counter – Terrorism in a Global Perspective”, *Justice Quarterly*, 23, 2006, 348.

vaidmens ES antiteroristiniuose reikaluose⁹³. Bet aukščiau minėti pavyzdžiai parodo, kad Europolas nepretenduoja užimti tokio svarbaus vaidmens. Jis vis dar nevertinamas kaip aukšto rango institucija. Tokią situaciją tik sustiprina tai, kad dalis nacionalinių policijos pajėgų ar žvalgybų su šia institucija nesidalina informacija⁹⁴.

Pasitaikė ir atvejų kuomet su “Al Qaidos” teroristine organizacija siejami asmenys vienos valstybės ieškomi, pasirodo tuo metu buvo sulaikyti kitoje valstybėje ir paleisti. Tokios spragos tik patvirtina, kad kartais ES valstybių narių struktūros, kovojančios su terorizmu visų pirma yra suinteresuotos nacionalinių tikslų įgyvendinimu, neatsižvelgiant į tarptautinę tokių atvejų svarbą. Būtent tokia kontekste teroristinės organizacijos sugeba veikti globaliai. Tokie pavyzdžiai rodo, kad bendradarbiavimas vis dar yra siektinas tikslas.

Dar viena kliūtis veikti bendrai tampa struktūrų, įgyvendinančių kovos su terorizmu priemonės, skirtumai valstybėse narėse, kurios turi skirtingas teises tradicijas ir patirtį. Itin dažnas atvejis kuomet skirtingose ES valstybėse skiriasi teisingumą palaikančių organų funkcijos. Puikiai žinoma, kad Prancūzija ir Italija turi dviejų rūšių policijos pajėgas. Be įprastinių Prancūzijoje yra žandarmerija, o Italijoje - karabinieriai. Šios pajėgos yra pavaldžios gynybos ministerijoms, o likusios yra pavaldžios vidaus reikalų ministerijoms. Tuo tarpu jei Danijos, Airijos, Suomijos policijos pajėgų valdymas yra centralizuotas, tai Dž. Britanijoje ir Ispanijoje jos yra decentralizuotos. Dž. Britanijoje suskaičiuojama net iki 50 skirtingų policijos pajėgų⁹⁵. Dar viena kliūtis, trukdanti efektyviam teisminių institucijų darbui, yra nevienodos bausmės, skiriamos už teroristinius nusikaltimus. Nepaisant to, kad bausmių už teroristinę veiklą derinimas buvo deklaruotas jau po 2001m. rugsėjo 11 dienos ir buvo įtrauktas į kovos su terorizmu veiksmų planą, iki šiol šios bausmės yra skirtingo pobūdžio. Vienose valstybėse terorizmo įstatymai yra itin griežti(Dž. Britanija) tuo tarpu kitose jie yra švelnesni. Dėl tokių visų šių bendradarbiavimo kliūčių yra sunku užtikrinti bendrą veikimą antiteroristinėje srityje.

⁹³ House of Lords, “After Madrid:the EU’s Response to Terrorism.” 2005.

<www.publications.parliament.uk/pa/ld2000405/ldselesct/ldcom/53/53.pdf> [Žiūrėta 2007 05 16].

⁹⁴ Ten pat.

⁹⁵ Cornelia Beyer, “The European Union as a Security Policy Actor – the Case of Counterterrorism.” <<http://www.bisa.ac.uk/2006/paps/beyer2.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 02].

5.4. Dalinimasis žvalgybine informacija

Dar viena kovos su terorizmu priemonė, kuri yra pastoviai akcentuojama, - dalinimasis žvalgybine informacija. Ši sritis patenka į teisminių institucijų bendradarbiavimo rėmus, tačiau dėl jai teikiamos svarbos magistro darbe ši problema nagrinėjama atskirai.

Sėkmingai dalinantis informacija žymiai padidėja tikimybė, kad bus užkirstas kelias teroristiniam išpuoliui. Tačiau net ir tai suprasdamos valstybių narių žvalgybinės agentūros nėra linkusios dalintis informacija. Ši problema aktuali jau vien nacionaliniuose rėmuose, kur skirtingos specialiosios tarnybos konkuruoja ir vengia atskleisti savo turimą informaciją konkurentams. Tuo tarpu ES atveju problema dar labiau paaštrėja, kuomet reikia dirbti su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis. Siekiant išvengti tokios ydingos praktikos ES sukurta SITCEN institucija, kurios veikla pagrįsta antiteroristinės žvalgybos koordinavimu. SITCEN rėmuose veikia analitikų grupė, sudaryta iš išorinių ir vidinių valstybių narių žvalgybos agentūrų. Vis dėlto pabrėžtina, kad jų veikla yra analitinio, o ne operacinio bendradarbiavimo lygmenyje⁹⁶.

Priešingai nei teigia ES, nacionalinės žvalgybos agentūros dirbančios su Europolu ir kitomis panašaus pobūdžio ES organais teikia tik ribotą žvalgybinę informaciją. Taigi nacionalinės vyriausybės, o ne ES institucijos yra pagrindinės antiteroristinės žvalgybinės informacijos gavėjos. Paprastai išitraukimas į rimtą tarptautinę operaciją yra vykdomas dvišaliame ar daugiašaliame lygmenyje⁹⁷.

Kita problema iškylanti praktikoje yra skirtingas kompetencijų pasidalinimas valstybėse narėse. Kuomet vienose valstybėse kova su terorizmu yra deleguota policijai, kitose – žvalgybinėms struktūroms. Šiuo atveju bendradarbiavimas gali susidurti su natūraliais sunkumais, kadangi abiejų organizacijų tikslai skiriasi. Jei policija yra suinteresuota konkrečia informacija, siekiant sulaikyti įtariamuosius, tuo tarpu žvalgybos agentūros prioritetą teikia informacijos gavimui, nesiekiant teismo persekiojimo procedūrų⁹⁸. Bendradarbiavimą apsunkina ir tai, kad valstybės narės disponuoja skirtingomis žvalgybomis. Jei vienose yra vienas organas, atliekantis

⁹⁶ European Union Information website, "Gijs De Vries on terrorism, Islam and democracy." 2005. <<http://www.euractiv.com/en/justice/gijs-vries-terrorism-islam-democracy/article-136245>> [Žiūrėta 2006 12 14].

⁹⁷ Paul Wilkinson.

⁹⁸ Mathieu Deflem, 351.

žvalgybines funkcijas, tai kitose yra pasidalinama pagal sferas : vidaus, užsienio, karinė žvalgybos. Dėl tokių skirtingų funkcijų pasidalinimo žvalgybos ir policijos bendradarbiavimas vyksta skirtinguose lygmenyse.

Kokios praktikoje iškyla bendradarbiavimo spragos patvirtina Madrido atakų tyrimas, kuomet prancūzų pareigūnams paprašius ispanų kolegų suteikti informacijos apie sprogmenų tipą, šie atsisakė tai padaryti⁹⁹.

Paminėti atvejai patvirtina pesimistinį scenarijų, anot kurio Europos antiteroristinė darbotvarkė yra įgyvendinama pernelyg lėtai. Tai nulemia tiek politinės valios stoka, tiek valstybių narių terorizmo grėsmių klausimo sprendimas išskirtinai nacionaliniame lygmenyje. Dėl šių priežasčių bendradarbiavimas kovoje su terorizmu yra lydimas nepasitikėjimo.

Vis dėlto terorizmo grėsmė paskatino nares veikti ne tik ES rėmuose, tačiau ir tarpusavio susitarimuose. Vienas tokių yra 2005m. gegužę pasirašyta Prum sutartis, kurios tikslas yra informacijos pasidalinimo tarp teisminių institucijų stiprinimas. Šios sutarties šalys yra Ispanija, Prancūzija, Vokietija, Belgija, Olandija, Austrija ir Liuksemburgas. Visos sutarties valstybės turi priėjimą prie bendrų duomenų bazių, talpinančių DNR ar pirštų antspaudų informaciją. Panašaus pobūdžio iniciatyva yra vykdoma ir G5 (Prancūzija, Vokietija, Italija, Ispanija, Dž. Britanija) formatu, kuriuo siekiama sukurti informacijos apie asmenis, įsitraukusius į teroristinę veiklą, tinklą¹⁰⁰. Tačiau tokios iniciatyvos tik dar kartą patvirtina, kad ES antiteroristinė politika nėra veiksminga, o panašaus pobūdžio susitarimai sukuria tam tikras pavienių ES valstybių grupes. Prum sutarties atveju šiaurinių ir rytinių ES valstybių priėjimas prie konkrečios informacijos tampa ribotas. Tokia išskaidyta ES antiteroristinių pajėgų veikla neužtikrins efektyvaus atsako. Kaip, analizuodami tokių antiteroristinių valstybių grupelių gausėjimą, pastebi kritikai: “ES kyla pavojus pavirsti šešėliniu organu, įteisinančiu instrumentus, kurie dalies jos narių bus patvirtinti skirtingomis progomis ir skirtingomis aplinkybėmis.”¹⁰¹

Austrija su Belgija siūlė įkurti europietišką CŽV versiją, tačiau minėtas G5 valstybių ratas, disponuojantis didžiausiu kiekiu žvalgybinės informacijos, pasipriešino tokioms iniciatyvoms, vengiant informacijos nutekimo. Taigi

⁹⁹ Ten pat, 353.

¹⁰⁰ Thierry Balzacq, Sergio Carrera, “The EU’s Fight against International Terrorism: Security problems, Insecure solutions.” Centre for European Policy Studies, 2005.

<http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1247> [Žiūrėta 2007 05 14].

¹⁰¹ Balzacq, Carrera.

žvalgybos agentūros siekia išlaikyti dalinimąsi svarbia informacija tarp kelių valstybių, o ne ES lygmeniu¹⁰².

Išnagrinėti konkrečių kovos su terorizmu priemonių pritaikymo aspektai leidžia tvirtinti, kad juos įgyvendinant praktiškai iškyla nemažai sunkumų. Nepaisant didelio ES indėlio į kovą su terorizmu teisėkūros srityje, lėtas norminių aktų įdiegimas į nacionalinę sistemą, nepasitikėjimas partneriais, politinės valios stoka riboja jos efektyvumą. Kita vertus kova su terorizmu yra viena dinamiškiausių sričių ir jos įgyvendinimas gali paspartėti. Lieka tikėtis, kad norą kurti skaidresnį mechanizmą įtakos valstybių politiniai susitarimai, o ne teroristiniai išpuoliai.

6. ES antiteroristinės politikos trūkumai

Išnagrinėta ES kova su terorizmu leidžia teigti, kad akcentuojamos išskirtinai tik teisinės priemonės. Nepaisant padidėjusio dėmesio tokioms pagrindinėms priežastims kaip Europos musulmonų bendruomenių radikalėjimas, prioritetas skiriamas žvalgybos stiprinimui, teisminiam bendradarbiavimui. Šie kovos su terorizmu aspektai, iškeliami į pirmą vietą, leidžia pagrįstai abejoti ar ES kova su terorizmu iš tiesų evoliucionuoja teisinga kryptimi. Kaip ne kartą buvo minėta magistro darbe, pagrindinė problema yra nepritapusių Europos musulmonų gretų gausėjimas. Esminis ES kovos su terorizmu kovotojų klausimas turi tapti, ne kaip sustabdyti teroristus, o kaip panaikinti fundamentalias priežastis, skatinančias į ekstremistinius judėjimus įsitraukti vis daugiau susvetimėjusių Europos musulmonų. Kodėl vis didesnė Europoje reziduojančių musulmonų dalis yra nepatenkinta, jaučia priešišumą? Šio klausimo nustūmimas į šalutinį planą leidžia tvirtinti, kad ES, nors ir akcentuodama terorizmo prevencijos būtinybę, iš esmės kovoja su pasekmėmis.

Maža to, galima pagrįstai klausti, ar ES antiteroristinių priemonių taikymas neprisideda prie terorizmo populiarėjimo? Nepaisant šio teiginio paradoksalumo jame yra tiesos. Išskirtinis teisinių kovos su terorizmu priemonių akcentavimas prisideda prie musulmonų bendruomenėje besivystančios „apgulties“ sąmonės. Tokia politika nesukuria sąlygų segregacijai nykti, tačiau priešingai - ją skatina.

Antiteroristinės priemonės visų pirma yra nukreiptos į musulmonų bendruomenę ir iš esmės ją traktuoja kaip priešą viduje. Siekiant išvengti tolesnių

¹⁰² Keohane, 31

teroristinių išpuolių žvalgybinės priemonės yra nukreiptos ne prieš konkrečius asmenis, palaikančius ryšį su teroristinėmis grupelėmis, o prieš tam tikras grupes ar bendruomenes. ES kovos su terorizmu kontekste priklausymas konkrečiai bendruomenei savaime yra suprantama kaip saugumo grėsmė¹⁰³. Teisinių priemonių prioretizavimas yra neadekvatus šiandieninio džihadinio terorizmo problemai. Džihadinis terorizmas yra sąlyginai naujas reiškinys, kurį galima įvardinti specifinio tipo terorizmu. Šis aspektas yra pakankamai neįvertintas ES kovos su terorizmu kontekste. Dabartinę antiteroristinę politikos evoliuciją galima stebėti tarsi inerciją. Šiandien akcentuojami metodai yra skirti kovoti su praeities teroristinėmis organizacijomis. Kaip taikliai pastebi, T. Balzacq ir S. Carrera, dauguma šiandien įdiegiamų ar planuojamų įdiegti antiteroristinių priemonių yra betikslės. “Biometriniai asmens dokumentai, keitimasis DNR informacija, ES valstybių naudojamos bendros duomenų bazės, išorinių sienų apsaugos stiprinimas neturėtų jokios reikšmės išvengiant Londono išpuolių¹⁰⁴”.

Dabartinės ES antiteroristinės politikos evoliucionavimas teisine linkme yra suprantamas: pirma, tai apsunkina teroristinio akto planavimą ir įgyvendinimą, antra, šių priemonių taikymas yra žymiai lengvesnis nei politikos kurso kaita. Tačiau ar šios priemonės nesukuria kovos su terorizmu regimybės ilgo laikotarpio perspektyvoje ?

Nepaisant to, kad dabartinių teisinių priemonių naudojimas yra būtinas, pamirštama, kad tai turi būti gretutinės priemonės, šalia kurių lygiagrečiai būtų vykdoma politika, užkertanti kelią rasti sociokultūrinėms priežastims, skatinančioms nepatenkintus individus terorizmą matyti kaip priemonę keisti dabartinę situaciją. Dabartinė ES antiteroristinė politika parodo, kad terorizmas yra traktuojamas, kaip kriminalinė veikla. Toks terorizmo kriminalizavimas užkerta kelią keisti esmines terorizmo gyvavimą skatinančias priemones. Dabartinis džihadinis terorizmas yra puikus pavyzdys, atskleidžiantis šio fenomeno socialinį pagrindą. Iš šalies žiūrint sėkmingai integravusių Europos imigrantų ar joje gimusių ir augusių asmenų pasirenkamas destruktijos kelias akivaizdžiai parodo, kad kovos su terorizmu efektyvumas glūdi ne teisinių priemonių sugriežtinime.

Pastarųjų metų ES antiteroristinė politika tik prisidėjo prie įtampos didėjimo. Akivaizdu, kad tai įtakojo perdėtas antiteroristinių priemonių taikymas. Galima stebėti virsmą, kuomet Europa, deklaravusi laisvės ir lygybės principus, šiandien

¹⁰³ Liz Faketė, “Anti- Muslim Racism and the European Security State.” *Race & Class*, 46 (1), 8.

¹⁰⁴ Balzacq, Carrera.

žengia policinės valstybės keliu. Vis didėjantis teisinių priemonių akcentavimas, žvalgybos, visa apimančio sekimo išskėlimas į pirmą vietą – visi šie veiksniai kelia grėsmę pažeisti žmogaus teises. Remiantis “Statewatch” organizacijos duomenimis, tik 27 iš 57 pasiūlymų, liečiančių kovos su terorizmu veiklą, kurie buvo apsvarstyti ES susitikime 2004 m. kovą, buvo tiesiogiai susiję su antiteroristinėmis priemonėmis¹⁰⁵. Be to, kovai su terorizmui įgaunant vis platesnį mastą kyla pavojus pažeisti teisingumo principus. Ypač aktualus tapo žvalgybinės informacijos, įslaptintos medžiagos naudojimas antiteroristinėse bylose, kuomet kaltinamieji negali susipažinti su jiems pareikštais kaltinimais, remiamasi trečiųjų valstybių suteikta informacija, kuomet šaltinio patikrinimas yra neįmanomas¹⁰⁶.

Kaip parodo konkrečių valstybių kovos su terorizmu praktika žvalgybinių priemonių taikymas pasiekė neregėtas aukštumas. Pavyzdžiui, Vokietijoje jau iki 2002 balandžio kriminalinių tyrimo tarnyba buvo surinkusi apie 6 milijonus asmeninių įrašų ir išskyrė 20 000 potencialių įtariamųjų¹⁰⁷.

Visuotinai deklaruojant ilgalaikės antiteroristinės politikos būtinybę, dabartinė ES antiteroristinė politika nėra projektuojama į ateitį. Tęsiant dabartinę veiklą, kova su terorizmu apsiribos tik pasekmių neutralizavimu. Akivaizdu, kad kova su terorizmu yra ilgalaikis procesas, trunkantis ne kelis metus, o dešimtmečius. Tačiau panašu, kad dabartinės priemonės tik dar labiau atideda sprendimo paiešką vėlesniam laikotarpiui.

Tinkamų priemonių parinkimas yra itin aktualus žinant, įvertinant faktą, kad šiandien džihadinis terorizmas formuojasi ne kur nors kitur, o būtent Europoje. Kaip teigia Gilles Kepel, “pats svarbiausias mūšis kare dėl musulmonų proto kitame dešimtmetyje vyks ne Palestinoje ar Irake, bet Londono, Paryžiaus, ir kitų Europos miestų priemiesčiuose įsikūrusiuose musulmonų bendruomenėse”¹⁰⁸. Tokią nuostatą tik sustiprina magistro darbe jau minėta tendencija, kad radikalūs judėjimai kuriasi ne tik neramumų kupinuose regionuose, tačiau ir Europoje. Kovos su terorizmu įgyvendintojai taip pat turi atsižvelgti į faktą, kad Europos musulmonų bendruomenė yra greičiausiai auganti Europoje. Taigi neišsprendus esminių sociokultūrinių aspektų

¹⁰⁵ B. Hayes, S. Peers, T. Bunyan, ““Scoreboard” on post-Madrid counter-terrorism plans.” Statewatch, 2004. <<http://www.statewatch.org/news/2004/mar/swscoreboard.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 18].

¹⁰⁶ Tony Bunyan, “The exceptional and draconian become the norm.” Statewatch, 2005. <<http://www.statewatch.org/news/2005/mar/exceptional-and-draconian.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 18].

¹⁰⁷ Liz Fakete, 8.

¹⁰⁸ Gilles Kepel, “The War for Muslim Minds: Islam and the West” cituota iš Mahmood Mamdani, *Foreign Affairs*, Vol. 84 (1), 2005.

terorizmas, nepaisant griežtų teisinių priemonių įgyvendinimo, išliks rimta grėsmė Europos saugumui, o didėjant priešišškai nusiteikusių gyventojų skaičiui, ši problema taps dar aktualesne.

Nagrinėjant kovos su terorizmu efektyvumą būtina atsižvelgti ne tik į vidinį kontekstą, tačiau ir užsienio politikos veiksnius. Nepaisant vidinių ES valstybių narių kovos su terorizmu aspektų, ne mažiau svarbus yra jų veikimas už Europos ribų. Akivaizdu, kad paskutinė banga rekrutuotų teroristų yra suformuota JAV inicijuoto “karo su terorizmu”. Karas Irake kovos su terorizmu kontekste yra absoliuti nesėkmė. Tai patvirtina ne tik daugumos terorizmo ekspertų vertinimai, tačiau ir JAV žvalgybos institucijos. Visų 16 JAV žvalgybos institucijų nuomonė, susisteminta ataskaitoje “2006 Nacionalinės žvalgybos įvertinimas dėl globalinių terorizmo krypčių” konstatuoja, kad karas Irake sąlygojo “aktyvistų, identifikuojančių save džihadistais, didėjimą tiek skaičiumi, tiek geografinė prasme”; “Irako džihadas formuoja naują teroristų lyderių ir aktyvistų kartą”; “dėl globalaus džihadistinių judėjimo decentralizacijos džihadistinių grupių radimas ir neutralizavimas bus komplikuočiau”¹⁰⁹. Akivaizdu, kad tokios pasekmės yra nulemtos JAV “karo su terorizmu” koncepcijos, kurios pasekoje kova su terorizmu buvo militarizuota. Tai atskleidžia paradoksalias pasekmes, kuomet kova su terorizmu ne pašalina šio fenomeno priežastis, o jas sukuria.

Šis aspektas yra reikšmingas ES antiteroristinės politikos rėmuose. Visų pirma todėl, kad šie, naujai į teroristinę veiklą įsitraukę nariai, kelią didžiausią grėsmę Europai. Kita vertus toks JAV kovos su terorizmu militaristinis pobūdis daro įtaigą ES antiteroristinei politikai. Nepaisant ES deklaracijų, kad terorizmo populiarėjimas yra neatsiejamas nuo procesų trečiosiose valstybėse, ir kad kovą su terorizmu būtina įtraukti į ES užsienio politiką, praktikoje tai netenka prasmės. Kaip buvo nurodyta magistro darbo dalyje “ES kova su rekrutavimu”, akcentuojama parama Vidurio Rytų demokratizacijai ir kitiems aspektams, kurių vystymas, manoma, sumažins terorizmo plitimą. Tačiau tokia ydinga parama netenka absoliučiai jokios prasmės, kuomet tuo pačiu metu vyksta Irako okupacija, neramumai Palestinoje. Tokiame kontekste ES pastangos Vidurio Rytuose yra bevaisės.

¹⁰⁹ BBC News, “Excerpts: Declassified US terror report.” 2006 09 26, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/5383614.stm>> [Žiūrėta 2007 05 20].

Kitas svarbus aspektas yra pats musulmoniškų valstybių demokratizacijos klausimo aspektas kovoje su terorizmu. Įsitikinimas, kad šių valstybių demokratizacija sumažins terorizmo priežastis yra klaidinga. Puikiausias to pavyzdys yra demokratiškas Hamas atėjimas į valdžią Palestinoje. Deklaruodama demokratizacijos būtinybę ES naujai išrinktos valdžios nepripažino, netgi sustabdė pagalbos programas. Šiuo atveju svarbiausia net ne ES dvigubų standartų taikymas, tačiau faktas, kad demokratizacija gali turėti priešingą efektą nei norima Europoje. Akivaizdu, kad demokratiniais rinkimais stengsis pasinaudoti ir ES nedemokratinėmis laikomos jėgos. ES turėtų apsispręsti, ką ji labiau norėtų matyti valdžioje – religines jėgas (tarp kurių bus išpažįstančių ir radikalų islamą), atėjusias į valdžią demokratinium keliu, ar autoritarines valstybes. Kaip rodo šiandienos pavyzdys, religinės grupuotės yra atskirtos nuo valdžios būtent autoritarinėse Vidurio Rytų valstybėse. Todėl imantis demokratizacijos idėjos, taip tikintis sumažinti terorizmo fenomeno populiarumą, ES turi sau atsakyti į šį „nepatogų“ klausimą. Kita vertus žvelgiant iš šios dienos perspektyvų, matyti, kad militaristinis kovos su terorizmu būdas išlaisvina visai ne tas jėgas, kurias tikimasi išlaisvinti. Galbūt todėl ES parama demokratizacijos procesams Vidurio Rytuose yra paviršutiniška ir taip siekiama patenkinti visas suinteresuotas puses, sukuriant rūpinimosi regiono demokratizacijos regimybę.

Išnagrinėjus, kaip formuojasi terorizmo grėsmės ES ir kaip evoliucionuoja antiteroristinė politika, pastebėtina, kad didžiausią susirūpinimą derėtų skirti ne stringančiam ES valstybių narių bendradarbiavimui kovos su terorizmu srityje. Esminį poveikį terorizmui ES reikia sieti su sociokultūrinėmis priežastimis, kurių analizė atsakys į klausimą, kodėl vis didėjanti ES bendruomenės dalis yra nusiteikusi priešišškai juos priėmusių valstybių atžvilgiu. Dabartinė ES antiteroristinės kryptis yra koncentruota ties teisinių priemonių stiprinimu. Tačiau, nors šis aspektas yra itin svarbus kovojant su šiandienos keliamomis terorizmo grėsmėmis, jis neturi strategijos, nukreiptos į ateitį. Prognozuotina, kad išlikus tokioms antiteroristinės politikos tendencijoms, terorizmas toliau kels didelę grėsmę Europos saugumui. Tokia situacija gali sukurti uždaro rato mechanizmą, kuomet ES antiteroristinė politika ir toliau akcentuos būtinybę skatinti valstybių narių bendradarbiavimą teisminėje srityje, paliekant esmines, terorizmą skatinančias, priežastis antrame plane. Taigi tik kokybiškai naujas ES antiteroristinės politikos evoliucijos etapas, aprėpiantis išvardintus aspektus, sukurs sąlygas efektyviam terorizmo sulaikymui.

Išvados

ES antiteroristinės politikos evoliucijos analizė patvirtino, kad ši sritis yra itin dinamiška. Ji yra kūrimosi stadijoje. Iš esmės visi pasiekimai kovos su terorizmu srityje ES lygmeniu yra įgyvendinami tik nuo 2001m. Todėl antiteroristinės politikos analizė yra itin reikšminga ir savalaikė. Nors saugumo užtikrinimas yra nacionalinių vyriausybių kompetencijoje, dėl globalios grėsmės valstybės deklaruoja siekį sukurti bendrą kovos su terorizmu sistemą. Tai pabrėžia ir ES institucijų veiksmai bei oficialių pareigūnų retorika. Šios deklaracijos yra lydimos spartaus teisinės bazės kūrimo, steigiamos įvairios institucijos, įgyvendinančios kovą su terorizmu. Vis dėlto ES antiteroristinės politikos analizė patvirtino darbe iškeltą hipotezę, kad ES kova su terorizmu nepasižymi prevencija, taiko neadekvačias priemones, susiduria su fundamentaliais sunkumais.

Praktinė konkrečių kovos su terorizmu priemonių analizė įrodė, kad bendras ES antiteroristinės politikos įgyvendinimas yra komplikotas ir kad įvairių strategijų įgyvendinimas yra lėtas ir ydingas. Apibendrinant magistro darbą, išskirtinos šios svarbiausios išvados:

1. Šiandieninės džihadinio terorizmo grėsmės ES yra siejamos su vis gausėjančia musulmonų bendruomene. Tačiau būtina pabrėžti, kad tik maža dalis ES musulmonų yra įsitraukę į teroristinę veiklą. Vis dėlto darbe išnagrinėti veiksniai atskleidžia ES musulmonų bendruomenėse vykstančias radikalėjimo tendencijas. Radikalus islamas pradedamas išpažinti Europoje. Radikalūs pamokslininkai, integracinės politikos neveiknumas, radikalių islamistinių organizacijų veikla, tarptautiniai konfliktai – visi šie veiksniai sąlygoja radikalaus islamo sklidimą Europos musulmonų bendruomenių tarpe. Taigi konstruojant ES antiteroristinę politiką šių veiksnių šalinimas turi būti pagrindinis tikslas.
2. ES antiteroristinės politikos efektyvumas ribojamas institucinės kovos su terorizmu sandaros nebuvimo. Nepaisant ES pastangų sukurti mechanizmą, užtikrinantį antiteroristinės veiklos tinkamą funkcionavimą, iki šiol šio tikslo nepavyko įgyvendinti. Pastebėtinai veikiau priešingas efektas. Įsteigta daug darbo grupių, komitetų, tačiau nesant koncentruotos jų veiklos, kovos su terorizmu funkcijos yra dubliuojamos, pats bendradarbiavimas vystomas

skirtingais lygmenimis. Tai skatina antiteroristinio mechanizmo painumą. Kita svarbi priežastis, ribojanti kovos su terorizmu efektyvumą yra daugiakryptis kovos su terorizmu pobūdis. Šiai problemai spręsti įsteigta kovos su terorizmu koordinatoriaus pareigybė, kuri iki šiol taip pat nesugeba koordinuoti antiteroristinės veiklos dėl tikslios darbo vizijos nebuvimo, per menkų galių ir valstybių narių nepasitikėjimo.

3. Prie veiksmų ribojančių efektyvų bendradarbiavimą kovos su terorizmu srityje priskirtinas dabartinis sprendimų priėmimų procesas, įtakojamas trijų ramsčių sistemos. Antiteroristinių priemonių priklausymas skirtingiems ramsčiams sudaro objektyvias kliūtis sėkmingam valstybių narių bendradarbiavimui.
4. ES kova su terorizmu plėtojama daugeliu krypčių. Tačiau svarbiausios yra Teisminių institucijų bendradarbiavimo skatinimas, kova su rekrutavimu, teroristų finansavimo užšaldymas, dalinimasis žvalgybine informacija. Šių priemonių įgyvendinimo atvejo analizė parodė, kad jų įdiegimas susiduria su politinės valios stoka, paviršutinišku požiūriu, tarp valstybių narių išskylančiomis nepasitikėjimo problemomis. Paminėtinas, kovą su terorizmu atliekančių institucijų veiklos standartizacijos nebuvimas (kuomet tas pačias funkcijas atliekančios institucijos skirtingose valstybėse yra pavaldžios skirtingiems padaliniais). Dėl šių problemų valstybės narės ieško kitokių bendradarbiavimo formų išeinančių už ES institucijų ribų. Tokia praktika dar labiau išskaido kovos su terorizmu mechanizmą ir prisideda prie antiteroristinės politikos fragmentacijos.
5. Antiteroristinių priemonių analizė atskleidė, kad kova su terorizmu yra vykdoma teisinių priemonių pagalba. Būtent jos dažniausiai akcentuojamos. Nors kova su rekrutavimu yra viena iš antiteroristinės politikos krypčių, bendrame kovos su terorizmu kontekste, ją užgožia teisinės priemonės. Toks sociokultūrinio dėmens nuvertinimas yra esminis ES antiteroristinės politikos trūkumas. Terorizmo kriminalizavimas sąlygoja kovos su terorizmu trumparegiškumą. Nepaisant šių priemonių būtinumo stabdant teroristines atakas, jos neatsižvelgia į fundamentalias priežastis, skatinančias į teroristinę veiklą įsitraukti daliai Europos musulmonų.
6. Antiteroristinės politikos evoliucija nesugeba sekti kartu su terorizmo grėsmių transformacija. Aukščiau išvardintos priežastys leidžia teigti, kad dabartinė ES kova su terorizmu yra skirta kovoti su praeities teroristinėmis organizacijomis.

To priežastimi tapo netinkamų priemonių pasirinkimas, kuris sąlygotas ES valstybių antiteroristinės patirties kovojant su “tradicinėmis” teroristinėmis organizacijomis. Taigi kova su džihadiniu terorizmu, kuri galima laikyti specifinio tipo terorizmu, yra vedina inercijos ir nėra preventyvi.

Kaip minėta, antiteroristinė politika yra dinamiška sritis, todėl reikia tikėtis, kad dabartinė kova su terorizmu evoliucionuos reikiama linkme, atsižvelgdama į esmines terorizmo fenomeno gyvavimo priežastis. Tuo pačiu kova su terorizmu turi išlikti tolesnių tyrimų objektu. Vienas svarbiausių aspektų, kurio analizė yra būtina, – tai kovos su terorizmu koreliacija su žmogaus teisėmis. Europa pabrėžia laisvės ir lygybės vertybes, kuriomis paremta ES idėja. Tačiau teisinių priemonių įsigalėjimas, žvalgybos sureikšminimas kelia grėsmę šių vertybių išlikimui. Todėl tik atidi ir kritiška akademinės visuomenės žiūra prisidės prie antiteroristinės politikos evoliucijos teisinga kryptimi.

Literatūros sąrašas:

1. Bakker E. Edwin, "The cracks in EU anti-terrorism co-operation that invite attack." 2005.
<http://europesworld.link.be/europesworld/PDFs/EW1_2.14_Bakker_The_cracks_in_EU_anti-terrorism_co-operation.pdf> [Žiūrėta 2006 12 12].
2. Balzacq Thierry, Sergio Carrera, "The EU's Fight against International Terrorism: Security problems, Insecure solutions." Centre for European Policy Studies, 2005. <http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1247> [Žiūrėta 2007 05 14].
3. BBC News, "Excerpts: Declassified US terror report." 2006 09 26, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/5383614.stm>> [Žiūrėta 2007 05 20].
4. BBC News, "Fertiliser Bomb Plot." 2007 05 09.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/uk/2007/fertiliser_bomb_plot/default.stm> [Žiūrėta 2007 05 09].
5. BBC News, "Italy foils terrorist plot." 2006 04 06. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4883136.stm>> [Žiūrėta 2006 05 05].
6. BBC News, "Muslims in Europe: Country Guide."
<<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/4385768.stm>> [Žiūrėta 2006 05 13].
7. Bendiek Annegret, "EU Strategy on Counter – Terrorism." German Institute for International and Security Affairs, Berlin, 2006. <http://www.swp-berlin.org/en/common/get_document.php?asset_id=3477> [Žiūrėta 2007 05 03].
8. Beyer Cornelia, "The European Union as a Security Policy Actor – the Case of Counterterrorism." <<http://www.bisa.ac.uk/2006/pps/beyer2.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 02].
9. Brady Hugo, Daniel Keohane, "Fighting Terrorism: The EU Needs a Strategy Not A Shopping List." Centre for European Reform, 2005. <www.cer.org.uk> [Žiūrėta 2007 05 15].
10. Bunyan Tony, "The exceptional and draconian become the norm." Statewatch, 2005. <<http://www.statewatch.org/news/2005/mar/exceptional-and-draconian.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 18].
11. Council of The European Union , "Summary of remarks by Gijs de Vries, EU Counter-Terrorism Coordinator, at the joint conference of the European Union and the Gulf Cooperation Council on combating Terrorist Financing." Brussels, 2005, <

- http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/83998.pdf> [Žiūrėta 2007 05 15].
12. Council of the European Union, “The European Union Counter Terrorism Strategy.”, 2005. < <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 12].
 13. Council of The European Union, “The European Union Counter Terrorism Strategy.” Brussels, 2005. < <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 15].
 14. Council of The European Union, “The European Union Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism.” Brussels, 2005. < <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st14/st14781-re01.en05.pdf>>. [Žiūrėta 2005 03 18].
 15. Deflem Mathieu, “Europol and The Policing of international Terrorism: Counter – Terorism in a global perspective”, *Justice Quarterly*, 23, 2006.
 16. ES portalas, “The European Union allocates € 93,8millions to promote fundamental rights and democratic participation over the period 2007-2013.” Brussels,2007. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/527&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>> [Žiūrėta 2007 05 10].
 17. ES portalas, “Commission Activities in The Fight Against Terrorism”, 2005. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/332&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>> [Žiūrėta 2007 05 12].
 18. Eurlex, “2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su terorizmu.” 2002. < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:LT:NOT> > [Žiūrėta 2007 05 20].
 19. Eurlex, “Communication From The Commission to The European Parliament And The Council: Concerning Terrorist Recruitment: Addressing the Factors Contributing to Violent Radicalisation.” Brussels, 2005. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0313en01.pdf> [Žiūrėta 2007 03 18].
 20. Eurlex, “Council Common Position 2006/380/CFSP.” 2006. < http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_144/l_14420060531en00250029.pdf> [Žiūrėta 2007 05 13].
 21. Eurlex, “Council Common Position 2006/380/CFSP.” 2006. < http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_144/l_14420060531en00250029.pdf> [Žiūrėta 2007 05 13].

22. Eurlex, “Directive 2005/60/EC of The European Parliament and of The Council.” 2005.
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_309/l_30920051125en00150036.pdf> [Žiūrėta 2007 05 15].
23. Eurlex, “Hagos programa: Dešimt prioritetų ateinantiems penkeriems metams Partnerystė Europos atsinaujinimo vardan laisvės, saugumo ir teisingumo srityje.” Briuselis, 2005.
<http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=505PC0184&lg=lt> [Žiūrėta 2005 05 12].
24. Eurlex, “Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl teroristų finansavimo prevencijos ir kovos su juo priemonėmis, kuriomis siekiama pagerinti keitimąsi informacija, padidinti skaidrumą ir sustiprinti finansinių operacijų atsekamumą /* KOM/2004/0700 galutinis */.” Briuselis 2004, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0700:LT:HTML>> [Žiūrėta 2007 05 10].
25. European Commission “Terrorist financing – European Commission.” 2006, <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/prevention/fsj_terrorism_prevention_disrupt_en.htm>.
26. European Commission, “European arrest warrant replaces extradition between EU Member States.” 2005. <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/criminal/extradition/fsj_criminal_extradition_en.htm> [Žiūrėta 2006 12 10].
27. European Council “Presidency conclusions.” Tampere, 1999.
<http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm> [Žiūrėta 2007 05 15].
28. “European Security Strategy.” 2003.
<<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 15].
29. European Union Information website, “Gijs De Vries on terrorism, Islam and democracy.” 2005. <<http://www.euractiv.com/en/justice/gijs-vries-terrorism-islam-democracy/article-136245>> [Žiūrėta 2006 12 14].
30. Europol, “Management and Control.”
<<http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=mgmtcontrol&language=>>> [Žiūrėta 2007 05 12].
31. Europol, “Te-SAT: EU Terrorism Situation and Trend Report 2007.” 2007. <<http://www.europol.europa.eu/publications/TESAT/TESAT2007.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 10].

32. Fakete Liz, "Anti- Muslim Racism and the European Security State." *Race & Class*, 46 (1), 8.
33. Forum of European Muslim Youth and Student Organisations, "Introduction." < <http://p9445.typo3server.info/profil.0.html>> [Žiūrėta 2006 05 10].
34. Frontex, "Council regulation (EC) No 2007/2004." 2004. <http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/frontex_regulation_en.pdf> [Žiūrėta 2007 05 12].
35. Halliday Fred, "The Politics of Islam – a Second Look." *British Journal of Political Science*, 25(3), 1995, 404 – 405.
36. Hayes B., S. Peers, T. Bunyan, " "Scoreboard" on post-Madrid counter-terrorism plans." Statewatch, 2004. <<http://www.statewatch.org/news/2004/mar/swscoreboard.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 18].
37. Hoffman Bruce, *Inside Terrorism*, 2006 <<http://www.ciaonet.org/book/hoffman001/index.html>> [Žiūrėta 2006 10 12].
38. House of Lords, "After Madrid: the EU's Response to Terrorism." 2005. <www.publications.parliament.uk/pa/ld2000405/ldselesct/ldcom/53/53.pdf> [Žiūrėta 2007 05 16].
39. Keohane Daniel, "The EU and Counter –terrorism." Centre for European reform, 2005. < http://www.europeum.org/ess2006/materialy/the%20EU_and_counter-terrorism.pdf> [Žiūrėta 2006 12 10].
40. Kepel Gilles, "The War for Muslim Mind: Islam and The West", Cambridge, 2004.
41. Kfir Isaac, "Islamic Extremism on the Rise in Europe", < <http://www.ict.org.il/>> [Žiūrėta 2006 12 10].
42. Kohlmann F. Evan, "The Afghan-Bosnian Mujahideen Network in Europe." <<http://www.fhs.se/upload/Webbadmin/Organisation/CATS/Kohlmann.doc>> [Žiūrėta 2007 05 10].
43. Leiken S. Robert, "Europe's Angry Muslims." *Foreign Affairs*, 84 (4), 2005.
44. Lugna Lauri, "Institutional Framework of the European Union Counter – Terrorism Policy Setting", *Baltic Security & Defence Review*, vol 8, 2006.
45. Mamdani Mahmood "Whither political Islam ?", *Foreign affairs*, 84(1), 2005.
46. Mawdudi, Abul A'la Sayyid. Jihad fi Sabilillah, "Jihad fi Sabilillah (Jihad in Islam)." < <http://www.ukim.org/dawah/jihad.pdf>>. [Žiūrėta 2007 04 20].

47. Nesser Petter , “Jihad In Europe - A survey of the motivations for Sunni Islamist terrorism in post-millennium Europe”, Norwegian Defence Research Institute, 2004, <<http://rapporter.ffi.no/rapporter/2004/01146.pdf>> [Žiūrēta 2007 03 17].
48. Nesser Petter , “Profiles of Jihadist Terrorist in Europe.” Norwegian Armed Forces.
<http://www.mil.no/multimedia/archive/00075/Profiles_of_Jihadist_75808a.pdf> [Žiūrēta 2006 12 10].
49. Nesser Petter, “ The Slaying of the Dutch Filmmaker : Religiously motivated violence or Islamist terrorism in the name of global jihad?” Norwegian Defence Research Establishment, 2005.
<<http://rapporter.ffi.no/rapporter/2005/00376.pdf>> [Žiūrēta 2007 04 20].
50. Nesser Petter, “Jihad in Europe: Recruitment for terrorist cells in Europe”, <http://www.mil.no/multimedia/archive/00078/Recruitment-for-terr_78247a.pdf>.
51. Norwegian Defence Research Establishment “ FFI Explains al-Qaida document.” 2004.
<<http://www.mil.no/felles/ffi/start/article.jhtml?articleID=71589>> [Žiūrēta 2007 04 20].
52. Paz Reuven, “From Madrid to London: Al –Qaeda Exports the War in Iraq to Europe.” Institute for Counter – Terrorism, 2005, <<http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=538>> [Žiūrēta 2007 01 10].
53. Powell Bill, “Generation Jihad.” *Time*, 166 (14).
54. “Presidency conclusions.” Tampere, 1999.
<http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm>. [Žiūrēta 2007 05 15].
55. Račius Egdūnas ir Egidijus Gailiūnas, *Terorizmo žinynas*. Vilnius: Žara, 2005.
56. Radu Michael, “Radical imams and terrorists.” 2005,
<<http://www.fpri.org/ww/0606.200508.radu.imamsterrorists.html>> [Žiūrēta 2007 04 26].
57. Roy Olivier, “The second Wave: Western Muslims” 2004,
<<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/front/etc/roy.html>> [Žiūrēta 2006 05 10].
58. Schreier R. Fred “Transnational Terrorism: The Newest Mutation in the forms of warfare”, <www.ciaonet.org/wps/wit02/wit02e.pdf> [Žiūrēta 2006 10 12].
59. “Sutartis dėl Konstitucijos Europai”, Briuselis, 2004, p.41
<http://www.euro.lt/old/Konstitucija/1_CIG87_04.pdf> [Žiūrēta 2007 05 13].

60. Taarnby Michael, *Profiling Islamic Suicide Terrorists*, A Research Report for the Danish Ministry of Justice, 2003. <
<http://www.jm.dk/image.asp?page=image&objno=71157>> [Žiūrėta 2006 05 10].
61. The Council of the European Union, “Combating terrorism financing.” <
http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=1206&lang=en
 [Žiūrėta 2007 05 13].
62. The Council of the European Union, “Declaration on Combating Terrorism.” 2004. <<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/79635.pdf>>
 [Žiūrėta 2005 05 13].
63. The Council of the European Union, “Former EU Counter-terrorism Co-ordinator.” <
http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=772&lang=en> [Žiūrėta 2005 05 12].
64. U.S. Department of State, “Country Reports on Terrorism 2006.” <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82732.htm>>. [Žiūrėta 2007 05 10].
65. United Nations Security Council, “Resoluition 1373 (2001).” <
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>> [Žiūrėta 2007 05 12].
66. Vidino Lorenzo, “The Muslim Brotherhood’s Conquest of Europe.” *Middle East Quarterly*, 2005.
67. Whine Michael, “The aftermath of 7 July: New trends in terror.” The Institute for Counter – Terrorism, 2006, <<http://www.ict.org.il/>> [Žiūrėta 2007 02 18].
68. Wilkinson Paul, “International terrorism: the changing threat and the EU’s response”, 2005. <<http://www.iss.europa.eu/chaillot/chai84.pdf>> [Žiūrėta 2006 12 10].
69. Youngs Richard, “Europe’s Flawed approach to Arab democracy.” Centre for European Reform, 2006. <
http://www.cer.org.uk/pdf/essay_youngs_arab_democracy.pdf > [Žiūrėta 2006 11 12].
70. Zilmer-Johns Lisbet, “The Convention, the IGC and the Great Powers: the ESDP and New Security Threats.” Kn. Jess Pilegaard (sud.), “The Politics Of European Security.” Kopenhagen: Danish Institute for International Studies, “The Politics of European Security.” 2004, p.68-69.<
<http://www.diis.dk/sw2995.asp>> [Žiūrėta 2006 12 10].
71. Zimmermann Doron, Andreas Wenger, “The Transformation of Terrorism: International Relations and Security Network.” 2003. <http://www.ciaonet.org/book/zid02/zid02_05.pdf> [Žiūrėta 2006 12 10].

Summary

The master's thesis is entitled "EU Counter - Terrorism Policy Evolution in the Context of Terrorism Threats Transformation".

Object of the thesis is the EU counter-terrorism policy. The main focus of the thesis is placed on the analysis of this aspect. However, in order to obtain an all-round analysis account is also taken of the processes taking place in European Muslim communities.

Aim of the thesis – to consider the process of formation of the EU counter-terrorism policy in 2001–2006, to assess the validity of the measures used in the fight against terrorism and their success. The following tasks have been raised in order to achieve this aim:

7. To establish what determines the radicalisation tendencies of the Muslim community;
8. To consider evolution of the EU counter-terrorism policy and thus identify its main aspects;
9. To consider the EU's institutional mechanism of fighting against terrorism and to determine the mechanism of decision-making in this field;
10. To consider the application of the main counter-terrorism measures of the EU in practice;
11. Finally, to assess whether the EU counter-terrorism policy is adequate and whether it responds properly to the radicalisation tendencies of the EU's Muslim communities.

Hypothesis of the thesis – the EU counter-terrorism policy is facing difficulties in implementing the application of measures and is not preventive, the application of improper measures contributes to radicalisation of Muslim communities and their involvement in terrorist activities.

In this master's thesis, terrorism is understood as the coercion used, or a threat to use it, by non-state actors against civil or non-combatants persons to achieve political and ideological objectives.

Seeking an all-round treatment of the problem, the master's thesis analyses transformation of terrorism over the recent years, looks into the factors influencing the radicalisation tendencies of the European Muslim community, and considers evolution of terrorism. Moreover, the master's thesis analyses the practical

implementation of the main instruments in the fight against terrorism (the EU's fight against recruitment, solution of the problem of financing of terrorists, consolidation of co-operation of judicial institutions as well as exchange of intelligence by the EU member states). The master's thesis reveals shortcomings of the EU counter-terrorism policy. Irrespective of declarations by politicians that terrorism is the greatest threat to security of the EU and a considerable number of adopted declarations and strategies, the counter-terrorism policy is facing many challenges.

The essential problem preventing the formation of a common EU counter-terrorism policy is the responsibility borne by the member states for ensuring of national security. It is this aspect, which hinders the efficient activities of common counter-terrorism instruments. The efficiency of the EU counter-terrorism policy is reduced by the absence of the institutional framework for the fight against terrorism. In spite of efforts of the EU towards creation of a mechanism to ensure the proper functioning of counter-terrorism activities, this goal has not been achieved yet. A rather contrary effect can be noticed. Although many working groups and committees have been set up, in the absence of their focused activities, functions of the fight against terrorism are duplicated, and co-operation itself is being developed at different levels, which enhances the complexity of the counter-terrorism mechanism. Another important reason reducing the efficiency of the fight against terrorism is the multifaceted nature of the fight against terrorism.

On the other hand, the counter-terrorism policy is among the most dynamic spheres of activities of the EU, so hopefully, consolidation of the EU member states in this field will be sped up by political will rather than terrorist attacks. It should be stressed that implementation of the fight against terrorism would be facilitated if the EU Constitutional Treaty was ratified. The changes as provided for in this treaty are particularly important in respect of the fight against terrorism. Its ratification would both facilitate the decision-making procedure and ensure a greater efficiency of activities of institutions. Nonetheless, the current counter-terrorism policy may be described as reactive rather than preventive. The lack of political will can be noted, and co-operation is accompanied by distrust. The analysis of specific counter-terrorism measures shows that even after a political agreement on their application is achieved, their implementation in practice is slow and is characterised by essential shortcomings.

Another important aspect underlining the inefficiency of the EU counter-terrorism policy is criminalisation of the phenomenon of terrorism. Such a stance is formed by the focusing of the EU's fight against terrorism exclusively on legal issues. The absolute majority of implemented measures are legal measures. Moreover, the essential question of the fight against terrorism – why does a part of the European Muslim community become involved in terrorist activities – is omitted. The lack of a socio-cultural component within the framework of the counter-terrorism policy reflects the fact that the EU is fighting against the terrorist organisations of the past. Faced with Jihad terrorism, the EU is applying inert methods, which today cannot provide a valid response. This is another aspect revealing that the EU is fighting against the consequences rather than causes of the phenomenon. Legal measures are necessary to stop terrorist attacks today, however this could be just an adjacent level. Of the greatest importance is solution of socio-cultural problems, whose existence secures recruitment of potential terrorists. Therefore, the EU counter-terrorism policy will be capable of neutralising the threats posed by terrorism only if it takes into account these aspects.